

Додаток І. Лист про наміри

31066/0/2-23 від 01.12.2023

Пані Крісталіні Георгієвій
Директору-розпоряднику
Міжнародного валютного фонду
Вашингтон, Округ Колумбія
20431, США

1 грудня 2023 року

Шановна пані Георгієва:

1. Незаконне і невинувачене вторгнення росії в нашу країну продовжує спричиняти величезні людські, соціальні та економічні втрати. Атаки не припиняються, кількість жертв серед цивільного населення є значною, понад чверть населення було переміщено, а інфраструктура зазнала і продовжує зазнавати величезної шкоди, що спричиняє істотні довготривалі наслідки для нашого народу та постачання базових послуг. Незважаючи на ці труднощі, наш народ продовжує демонструвати мужність, рішучість та стійкість, а макроекономічну, фінансову та зовнішню стабільність було збережено. Наші високі показники при виконанні Програми в рамках Механізму розширеного фінансування (EFF) чітко продемонстрували нашу здатність впроваджувати здорову економічну політику, незважаючи на ці складні обставини. Затвердження програми, що підтримується МВФ, разом із значними офіційними фінансовими запевненнями, забезпечило критично важливий пакет фінансування у розмірі 122 мільярдів доларів США на період дії програми. Проте, ми продовжуємо поставати перед суттєвими ризиками в умовах надзвичайно високої невизначеності, пов'язаної з війною.

2. Метою нашої Програми, що здійснюється за підтримки МВФ, залишається відновлення фіскальної та досягнення боргової стійкості на довгострокову перспективу, а також середньострокової зовнішньої життєздатності, водночас сприяючи довгостроковому зростанню в контексті післявоєнної відбудови та нашого процесу вступу до Європейського Союзу. Програма покликана вирішити наші проблеми з платіжним балансом та відновити середньострокову зовнішню життєздатність не лише за базового, але й за несприятливого сценарію. Ми залишаємося відданими впровадженню амбітних реформ та сильної політики з метою підтримання макроекономічної стабільності та досягнення потужніших економічних результатів, навіть в умовах продовження війни. В оновленому Меморандумі про економічну та фінансову політику (МЕФП), що додається, детально викладено економічну програму, яку органи влади України реалізовуватимуть за підтримки МВФ та інших міжнародних партнерів.

3. З огляду на виняткову невизначеність, наша програма і надалі передбачає двоетапний підхід. На першому етапі нашою головною метою залишається збереження макроекономічної та фінансової стабільності в умовах війни, що триває, з одночасною підготовкою підґрунтя для потужного післявоєнного відновлення, включно з проведенням критично важливих відновлювальних та ремонтних робіт. Крім того, попри війну, ми впроваджуємо

широкомасштабні структурні реформи, що охоплюють державні фінанси, фінансовий сектор, монетарну та валютну політику, врядування, боротьбу з корупцією та енергетичний сектор. Ці безперервні зусилля мають закласти основу для сильніших перспектив після закінчення війни. На другому післявоєнному етапі ми надалі поглиблюватимемо нашу програму структурних реформ і впровадимо додаткові реформи макроекономічної політики для відновлення середньострокової зовнішньої життєздатності, підтримки відбудови та сприяння потужному довгостроковому зростанню, а також прискоримо наш поступ на шляху до вступу до ЄС. Для закладення основ післявоєнного зростання ми впровадимо реформаторські ініціативи, спрямовані на підвищення продуктивності та конкурентоспроможності, зокрема в енергетичному секторі.

4. Відповідно до Стратегії НБУ, ми розпочали процес повернення до довоєнних засад монетарної політики, а згодом, коли дозволять умови, і до інфляційного таргетування. З цією метою ми нещодавно здійснили успішний перехід до режиму керованої гнучкості обмінного курсу. Ми також плануємо, відповідно до Стратегії, ретельно скоригувати систему валютного контролю, щоб підтримати економічне відновлення, зберігаючи при цьому стабільність валютного ринку та враховуючи міркування національної та міжнародної безпеки.

5. Для другого перегляду Програми в рамках Механізму розширеного фінансування EFF ми виконали всі кількісні критерії ефективності (ККЕ) та індикативні цілі (ІЦ) на кінець червня 2023 року. Ми також досягли всіх індикативних цілей на кінець вересня 2023 р. Незважаючи на ці позитивні досягнення, деякі макроекономічні показники, які ми використовували для прогнозування податкових надходжень, відхилились від наших очікувань, а фактичні податкові надходження на рівні місцевих органів влади зростають менше, ніж ми припускали. Нещодавнє блокування шляхів уздовж західних прикордонних пропускних пунктів також вплине на наші податкові збори. З цих причин ми просимо внести зміни до ККЕ на кінець грудня щодо податкових надходжень за виключенням внесків на соціальне страхування. Ми також просимо внесення змін з метою посилення встановленої на кінець грудня нижньої межі первинного сальдо, не пов'язаного з обороною та без урахування грантів, і встановленої на кінець грудня нижньої межі чистих міжнародних резервів, щоб закріпити кращі за очікування результати цього року.

6. На тлі надзвичайно складних умов ми впровадили або перебуваємо в процесі впровадження ключових реформ, передбачених програмою. Зокрема, ми вчасно виконали більшість структурних маяків (7 з 12), встановлених на липень-жовтень 2023 року (як відображено в Таблиці 2 МЕФП). Незважаючи на всі наші зусилля, впровадження чотирьох реформаторських ініціатив, передбачених структурними маяками, зайняло більше часу, ніж ми очікували: (i) прийняття законопроекту про податкову політику та адміністрування, підготовленого в рамках Моніторингової програми з залученням Ради (МПЗР), положення якого передбачали основні реформи для відновлення довоєнного режиму єдиного податку та застосування реєстраторів розрахункових операцій, але не містили норми про відновлення податкових перевірок – що також вже було вирішено шляхом нещодавнього прийняття

додакового законодавства з цією метою; (ii) передача акцій ОГТСУ безпосередньо Міністерству енергетики та прийняття нового статуту, що вже було виконано у вересні-жовтні 2023 року; (iii) прийняття закону про відновлення обов'язку державних службовців подавати декларації про майно, що було зроблено у вересні 2023 року після закінчення терміну, встановленого на кінець липня; та (iv) внесення змін до закону про ПВК/ПФТ, з метою відновлення посиленних заходів належної перевірки щодо політично значущих осіб, що також було виконано із затримкою. Ми просимо перенести з кінця вересня 2023 року на кінець березня 2024 року термін виконання структурного маяка стосовно розробки концептуальної записки щодо програми 5-7-9. Заглядаючи наперед, ми також просимо перенести з кінця березня 2024 року на кінець грудня 2024 року структурний маяк щодо підготовки механізму оздоровлення банків у зв'язку з позитивними результатами оцінки стійкості банків, проведеної НБУ, та з метою більш комплексного вдосконалення систем фінансової безпеки. Ми також просимо змінити структурний маяк щодо САП (кінець грудня 2023 року), включивши до нього додаткові елементи для посилення її інституційної автономії.

7. Рухаючись вперед, ми продовжуватимемо реалізацію широкомасштабних реформ, а для демонстрації нашої відданості цим зобов'язанням ми пропонуємо 1 постійно діючий структурний маяк та 11 нових структурних маяків, виконання яких передбачається на період між кінцем грудня 2023 року та кінцем грудня 2024 року. Ми залишаємося повністю відданими забезпеченню мобілізації податкових надходжень, як це буде викладено в Національній стратегії доходів, для задоволення потреб нашого бюджету, зменшення залежності від зовнішнього фінансування, а також для сприяння відновленню боргової стійкості.

8. Наші міжнародні партнери запевнили нас у своїй подальшій підтримці, щоб забезпечити відновлення боргової стійкості та повне фінансування програми. 24 березня 2023 року ми публічно оголосили про наш намір врегулювати наш зовнішній державний борг з метою відновлення стійкості державного боргу на перспективній основі. Ми і надалі дотримуємося плану розпочати переговори з держателями облігацій зовнішнього боргу на початку 2024 року з метою завершення необхідних операцій не пізніше середини 2024 року, тоді як група офіційних кредиторів взяла на себе зобов'язання щодо двоетапного процесу врегулювання боргу.

9. З міркувань національної, а також міжнародної безпеки ми продовжуємо дію низки заходів. Ми повідомили Фонд про ці заходи для узгодження відповідно до Рішення 144. Ми також продовжуємо три практики множинності валютних курсів (ПМВК) згідно Статті VIII, Розділ 3, для яких ми запитуємо погодження, й ми також запитуємо дозвіл на недотримання постійно діючого критерія ефективності щодо незапровадження або відсутності змін до практики множинності валютних курсів. Ми поступово скасовуватимемо такі заходи у міру нормалізації обставин та в консультаціях з експертами МВФ.

10. На підставі успішного виконання цілей програми на кінець червня 2023 року та на кінець вересня 2023 року, виконання нами структурних маяків на період з липня до жовтня

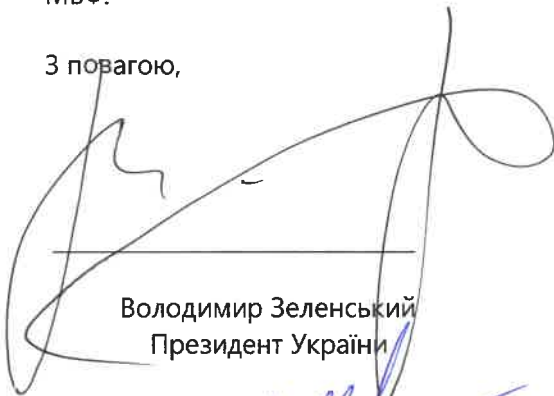
2023 року, а також зважаючи на наші зобов'язання щодо заходів політики на наступний період, ми просимо завершити другий перегляд Програми та виділити кошти в сумі 663,90 млн СПЗ (33 відсотки квоти). Було укладено Меморандум про взаєморозуміння між Національним банком України (НБУ) та Міністерством фінансів (Мінфін), який регулює механізм обслуговування НБУ зобов'язань уряду перед Фондом від імені Мінфіну.

11. Ми вважаємо, що заходи політики, викладені в МЕФП, є достатніми для досягнення цілей програми як за базовим, так і за несприятливим сценарієм. Визнаючи, що ці сценарії характеризуються надзвичайно високим рівнем невизначеності, ми зобов'язуємося і надалі адаптувати нашу політику у відповідності до умов, що змінюються. Ми консультуватимемося з МВФ щодо вжиття цих заходів, в також перед внесенням змін до будь-якої політики, що міститься у МЕФП, у відповідності до політики МВФ щодо проведення консультацій. Ми будемо утримуватися від будь-якої політики, яка не відповідатиме цілям програми та нашим зобов'язанням, викладеним у МЕФП.

12. Ми надаватимемо експертам МВФ дані та інформацію, необхідні для моніторингу виконання програми, в тому числі шляхом дотримання вимог щодо надання даних, описаних у Технічному меморандумі про взаєморозуміння (ТМВ), що додається.

13. Відповідно до нашого прагнення до прозорості ми надаємо згоду на публікацію МВФ цього листа, МЕФП, ТМВ та відповідних супровідних документів Ради виконавчих директорів МВФ.

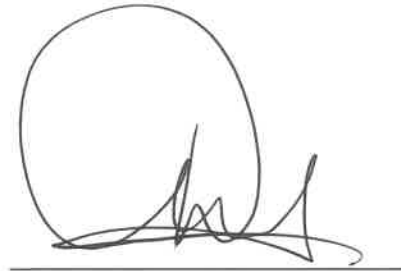
З повагою,

Володимир Зеленський
Президент України

Сергій Марченко
Міністр фінансів України

Денис Шмигаль
Прем'єр-міністр України

Андрій Пишний
Голова Національного банку України

Додаток І. Меморандум про економічну та фінансову політику

1 грудня 2023 року

I. Передумови, останні економічні події та прогнози

Контекст

1. Неспровоковане, незаконне і невинуватене вторгнення Росії в нашу країну продовжує спричиняти величезні людські, соціальні та економічні втрати. Продовжують зростати втрати серед цивільного населення, біля чверті усього населення було переміщено, тривають спустошливі напади на інфраструктуру і ракетні удари по всій території країни. Припинення Росією Чорноморської зернової ініціативи та продовження атак на порти перекрило критично важливий для українського зерна шлях до світових ринків. Незважаючи на всі руйнування, страждання та виклики, наш народ продовжує демонструвати надзвичайні мужність і стійкість, а макроекономічну, фінансову та зовнішню стабільність вдалося зберегти. Тим не менш, ми продовжуємо стикатися з серйозними проблемами: дефіцит бюджету залишається дуже значним, що викликає великі потреби у зовнішньому та внутрішньому фінансуванні. Необхідність захисту основних функцій держави в умовах існуючих фінансових обмежень змусить нас продовжувати шукати складні політичні компроміси.

2. Програма в рамках Механізму розширеного фінансування (Extended Fund Facility - EFF) забезпечує надійний якір для нашої економічної політики, і ми продовжуємо демонструвати високі показники в рамках цієї програми. Ухвалення програми в рамках Механізму розширеного фінансування EFF у березні допомогло мобілізувати пакет зовнішнього фінансування від наших міжнародних партнерів та донорів, загальний обсяг якого наразі становить 122 мільярди доларів США на період дії програми. У ці надскладні часи зазначена програма створила можливість підвищити передбачуваність нашого макроекономічного управління, а також залишається якорем для нашої економічної політики. Ми і надалі зобов'язуємося дотримуватись визначених програмою цілей, і підтвердженням цьому є виконання основних компонентів програми, продемонстроване дотепер.

3. Навіть в умовах продовження війни ми ініціюємо пріоритетні проєкти відновлення та відбудови для задоволення основних потреб нашого населення. Хоча оновлення Швидкої оцінки завданої шкоди та потреб на відновлення (Ukraine Rapid Damage and Needs Assessment - RDNA) Світового банку очікується приблизно в лютому 2024 року, попередня оцінка довгострокових потреб, пов'язаних із відбудовою станом на 24 лютого 2023 року становить приголомшливу суму в 411 мільярдів доларів США. Кожний день війни збільшує цю суму. Наше населення потребує невідкладної відбудови, включно з відновленням енергетики, житла, критичної та соціальної інфраструктури, базових послуг для найбільш уразливих верств громадян та з розвитком приватного сектора. Настав час розпочати відбудову для того, щоб забезпечити задоволення базових потреб нашого народу, заохотити

до повернення тих, хто полишив країну, а також закласти підвалини швидкого та потужного відновлення.

4. Зусилля, спрямовані на досягнення нашої стратегічної мети вступу до ЄС, посилять рушійні сили довгострокового зростання та стабільності. 8 листопада 2023 року Європейська комісія рекомендувала розпочати переговори про вступ до ЄС. Фонд для України на 2024-27 роки у розмірі 50 мільярдів євро стане критично важливим для підтримки бюджету, відновлення, відбудови та модернізації України. Реформи, спрямовані на вступ до ЄС, зміцнять нашу економіку та інституції, оскільки вони мають важливе значення для створення умов для збільшення інвестицій та зростання в майбутньому. Статус України як країни - кандидата передбачає, що вибір регуляторного режиму, визначеного законодавством ЄС, впливатиме на рамки процесу відновлення та відбудови. Це сприятиме зусиллям з відбудови відповідно до Європейського зеленого курсу та цифрового порядку денного. Поступова інтеграція до внутрішнього європейського ринку, яка вже розпочалася на основі Угоди про асоціацію та Угоди про поглиблену та всеосяжну зону вільної торгівлі, має збільшити обсяги торгівлі та стимулювати передачу доходів і технологій в українську економіку, тим самим сприяючи відновленню.

Економічний прогноз

5. Економічне відновлення у 2023 році було потужнішим, ніж прогнозувалося, і ми очікуємо, що воно продовжиться у 2024 році, хоча й дещо повільнішими темпами.

- Після падіння виробництва приблизно на 29 відсотків у 2022 році та попри безперервні атаки на інфраструктуру, економічна активність у 2023 році виявилася більш стійкою, ніж очікувалося. Наступне економічне відновлення було сильним, оскільки домогосподарства та компанії адаптувалися до обставин війни, а високі витрати, пов'язані з війною, підтримували попит. Зокрема, економічна активність суттєво відновилася у першій половині 2023 року, а показники активності у третьому кварталі 2023 року вказують на стійке зростання, оскільки покращилися шляхи постачання, розширилося виробництво та економічна активність (у тому числі завдяки оборонній промисловості, будівництву та високому врожаю). Валютні ринки залишалися стабільними, а дезінфляційний тренд продовжився. Крім того, на ринку праці спостерігалися ознаки стабілізації на тлі зниження чистого відтоку мігрантів.
- Незважаючи на деякі потенційні перешкоди взимку і протягом 2024 року, очікується, що активність залишатиметься високою у 2024 році, зважаючи на продовження зростання в районах, де не ведуться бойові дії, за умови наявності доступних шляхів постачання для експорту, а також відсутності подальшої ескалації війни. Високі темпи зростання у 2023 році можуть закласти основу для подальшого відновлення протягом 2024 року, хоча темпи зростання дещо сповільняться порівняно з 2023 роком. Враховуючи невизначеність, ми прогнозуємо річне зростання на рівні 4-5 відсотків у 2023 році та 3-5 відсотків у 2024 році. Темпи відновлення визначатимуться тим, наскільки висока невизначеність впливатиме на приватні інвестиції, а також темпами повернення мігрантів, рівнем споживання з огляду на

зниження купівельної спроможності, а також наявністю шляхів експортних поставок. Економіка стала більш стійкою до війни, і за умови відсутності значного погіршення безпекової ситуації та тривалого дефіциту енергоресурсів ми не очікуємо, що довша війна до кінця 2024 року суттєво впливатиме на економічні показники.

- Інфляція значно та швидше, ніж очікувалося, сповільнилася з пікового значення у 26,6 відсотків у річному обчисленні наприкінці 2022 року до 5,3 відсотків у річному обчисленні у жовтні, що відображає швидке відновлення енергетичної системи після атак на критично важливу енергетичну інфраструктуру, сприятливі умови на валютному ринку, кращу пропозицію продовольства (у тому числі завдяки закриттю зернового коридору та високому врожаю) та палива, жорстку монетарну політику, а також покращення інфляційних очікувань. Хоча тарифи на електроенергію для населення зросли на 60 відсотків з червня, вплив на інфляцію є незначним через низьку базу. Зважаючи на збереження інфляційних трендів та вплив монетарної політики НБУ, ми очікуємо, що інфляція сягне близько 6 відсотків у річному обчисленні на кінець 2023 року та трохи нижче 10 відсотків у річному обчисленні на кінець 2024 року.
- Очікується, що сальдо поточного рахунку погіршиться і стане від'ємним в 2023 році після профіциту в 8 мільярдів доларів США в 2022 році. Це відображає розширення торговельного дефіциту завдяки збільшенню імпорту через більш високі перспективи зростання, але все ще повільне відновлення експорту через втрату виробничих потужностей та логістичні проблеми, спричинені війною. Припинення роботи зернового коридору та торговельні обмеження з боку сусідніх країн є значними факторами, що впливають на це. У майбутньому експорт може бути підтриманий завдяки збільшенню транспортних потужностей альтернативними маршрутами, зокрема через дунайські порти, зусиллям з підготовки експортних ліцензій із сусідами ЄС, а також кращому, ніж очікувалося, врожаю 2023/24 року. Також очікується, що у 2023 році баланс послуг залишиться від'ємним через продовження зняття коштів та здійснення карткових платежів українськими мігрантами за кордоном, хоча очікується, що чистий відтік мігрантів буде близьким до нуля. Очікується, що триваючі значні притоки зовнішнього фінансування зміцнять валові міжнародні резерви, які за базовим сценарієм досягнуть 39.5 млрд доларів США на кінець 2023 року, що еквівалентно 5,1 місяцям майбутнього імпорту, що забезпечить надійну "подушку безпеки" на випадок потрясінь.
- Умови на валютному ринку залишилися стабільними завдяки продовженню зовнішніх надходжень та зусиллям НБУ з підтримки готівкового ринку. Спред між офіційним та готівковим курсами залишався вузьким на рівні 3-5 відсотків протягом більшої частини року, в тому числі завдяки переходу до керованої гнучкості обмінного курсу та незважаючи на сезонний тиск наприкінці року.

6. Економіка може відновитися швидше, особливо якщо ситуація з безпекою поліпшиться скоріше, ніж очікується. Декілька факторів можуть сприяти більш потужному відновленню, насамперед, зниження безпекових ризиків, що сприятиме швидшому поверненню мігрантів та покращенню настроїв, а також поживленню економічної активності

завдяки швидшому вирішенню проблем з постачанням, пов'язаних з війною, та покращенню доступу до морських портів. Зокрема, це може включати новий коридор уздовж узбережжя наших сусідніх країн у Чорному морі та інші шляхи постачання. Наші зусилля, спрямовані на залучення ресурсів для критично важливих проектів з відновлення та ремонту, також сприятимуть більш потужному зростанню. У середньостроковій перспективі наше економічне зростання може бути прискорене завдяки рішучому впровадженню структурних реформ у контексті інтеграції до ЄС, значним інвестиціям у відбудову, в тому числі притоку приватних інвестицій, а також швидшому поверненню мігрантів.

7. Незважаючи на кращі короткострокові показники, зберігаються ризики матеріалізації більш несприятливого прогнозу на тлі надзвичайно високої невизначеності. Безпеківі ризики можуть зберігатися довше, ніж очікувалося, впливаючи на настрої компаній і домогосподарств, а також сповільнюючи темпи повернення мігрантів. Можуть і надалі перериватися експортні транзитні маршрути, пошкоджуватися енергетична інфраструктура або триваючі перебої в електропостачанні та збої в ланцюгах поставок (в тому числі внаслідок війни або порушення логістики на західному кордоні) можуть призвести до погіршення ситуації, що впливатиме на виробничі витрати і прибутковість підприємств. Недостатня або запізнена донорська підтримка також може загострити складнощі з фінансуванням, що вимагатиме складних політичних компромісів. Більше того, можуть виникнути складнощі з мобілізацією значно більших обсягів внутрішнього фінансування. Продовження війни і далі чинитиме тиск на нашу фінансову позицію, а дефіцит бюджету й потреба у зовнішньому фінансуванні можуть значно збільшитися.

II. Макроекономічна та структурна політика на 2023–2027 роки

A. Огляд

8. Кінцевою метою економічної програми українського уряду, яка підтримується МВФ, є відновлення фіскальної та боргової стійкості з одночасним сприянням довгостроковому зростанню в контексті післявоєнної відбудови та нашого шляху до вступу в ЄС. Враховуючи велику невизначеність, наша економічна програма передбачає двоетапний підхід.

- На першому етапі нашу основну увагу буде зосереджено на підтримці макроекономічної, зовнішньої та фінансової стабільності, щоб зміцнити потенціал України на її шляху до перемоги. Наша програма передбачає заходи політики, спрямовані на забезпечення надійного бюджету до кінця цього року та у 2024 році, у поєднанні із середньостроковим бюджетним плануванням, яке слугуватиме якорем бюджетно-податкової політики та оцінки фінансових розривів. Нещодавній перехід до керованої гнучкості обмінного курсу посилить стійкість української економіки та валютного ринку, сприятиме кращій адаптації до внутрішніх та зовнішніх шоків, а також зменшить ризики накопичення валютних дисбалансів, які можуть виникнути внаслідок тривалого збереження прив'язки обмінного курсу. Водночас ми впроваджуватимемо заходи для підготовки підґрунтя для

післявоєнного зростання України, зокрема у фіскальних структурних сферах, фінансовому секторі, монетарній та валютній політиці, корпоративному управлінні, боротьбі з корупцією та енергетичному секторі; ми вже досягли значного прогресу у складних сферах реформ. Соціальні витрати будуть захищені настільки, наскільки це можливо, також враховуючи масштабну гуманітарну підтримку з боку агентств ООН та неурядових організацій. Враховуючи стійкість економіки, а також накопичені резерви, ми будемо спиратися на наші нещодавні досягнення та впроваджувати подальші важливі реформи у 2024 році до закінчення війни, в тому числі у фіскальній, структурній, антикорупційній та енергетичній сферах, а також у сфері корпоративного управління.

- На другому етапі, коли війна вщухне, ми будемо спиратися на досягнутий прогрес і змістимо наш фокус на більш масштабні реформи, спрямовані на закріплення макроекономічної стабільності, підтримку відновлення та ранньої відбудови, сприяння економічному зростанню і, таким чином, відновлення зовнішньої життєздатності в середньостроковій перспективі. Коли дозволять умови, Україна повернеться до довоєнної політики, включаючи завершення переходу до режиму інфляційного таргетування. Щоб допомогти закласти основи для післявоєнного зростання, ми просуватимемо реформаторські ініціативи для підвищення продуктивності та конкурентоспроможності, зокрема в енергетичному секторі. Головним якорем нашої політики буде прогрес на шляху до вступу в ЄС.

9. Ми визнаємо аналіз, проведений експертами МВФ щодо оновленого песимістичного сценарію, і зобов'язуємося вжити всіх необхідних заходів для забезпечення успіху програми та стабільної економіки.

- З початку війни ми неодноразово і рішуче вживали заходів для реагування на потрясіння в міру їх матеріалізації, ретельно балансуючи між необхідністю швидкого та ефективного реагування і важливими соціальними міркуваннями. У 2022 році ми провели системну оптимізацію капітальних видатків та інших менш пріоритетних статей видатків, а також визначили додаткове фінансування. Спираючись на цей досвід, ми рішуче реагуватимемо за умов потенційної матеріалізації песимістичного сценарію з метою забезпечення ефективного функціонування державних установ, вживаючи необхідних заходів для збереження економічної та фінансової стабільності та підтримки стійкості боргу на перспективній основі. За умов реалізації песимістичного сценарію, як визначено в аналізі експертів МВФ, ми готові вжити дієвих фіскальних заходів, включаючи визначення заходів податкової політики, які можна ефективно та швидко впровадити, або видатків, які можна відкласти до отримання додаткових зовнішніх грантів чи підтримки на пільгових умовах. Паралельно ми також визначимо додаткове внутрішнє фінансування, необхідне для забезпечення закриття фінансових розривів, не ставлячи під загрозу економічну та фінансову стабільність або боргову стійкість. Ми також готові використати наші золотовалютні резерви для підтримки стабільності на валютному ринку в разі потреби. Це складні балансуючі дії, і ми вітаємо той факт, що наші партнери готові надати додаткові фінансові ресурси, достатні для закриття фінансових розривів і збереження боргової

стійкості; ми маємо твердий намір виконати свою частину зобов'язань для забезпечення розподілу тягаря коригування.

- Ми однаковою мірою зосереджені на визначенні заходів політики, які зможуть допомогти нам досягти високих і стійких темпів зростання, в тому числі за допомогою ілюстративних сценаріїв зростання, які мотивують пріоритети реформ, спрямованих на вступ до ЄС. Наше середньо- та довгострокове зростання в повоєнний період буде вирішальною мірою залежати від каталізації високих і стійких рівнів інвестицій, підтримки притоку мігрантів, відновлення людського капіталу та створення сприятливого бізнес-середовища, яке могло б сприяти зростанню сукупної факторної продуктивності (СФП), що допоможе наблизитися до європейських рівнів доходів. У цьому плані вирішальний вплив могло б мати створення рамкових механізмів для післявоєнної відбудови, які б дозволили нам поглинути значні офіційні ресурси, а також каталізувати приватний капітал, у тому числі прямі іноземні інвестиції. Реформи, необхідні для досягнення стратегічної мети вступу до ЄС у поєднанні з поступовою інтеграцією до європейського внутрішнього ринку через Угоду про асоціацію та Угоду про глибоку та всеосяжну зону вільної торгівлі, будуть вкрай важливими компонентами такої стратегії. Реалізація цих широкомасштабних політик вимагатиме від нас непохитної відданості протягом тривалого періоду.

В. Бюджетно-податкова політика

Бюджетно-податкова політика до кінця 2023 року

10. Наша бюджетно-податкова політика у 2023 році зосереджена на забезпеченні достатніх ресурсів для основних пріоритетних видатків при одночасній підтримці фіскальної та боргової стійкості. З огляду на пов'язану з війною невизначеність, ми і надалі зобов'язуємося вжити всіх необхідних заходів для усунення додаткового тиску та ризиків пов'язаних з бюджетом на решту 2023 року. Ми також продовжимо утримуватися від будь-якої податкової політики та адміністративних заходів, які можуть негативно вплинути на базу податкових надходжень у 2023 році та надалі, одночасно вживаючи заходів, що сприяють післявоєнній відбудові та вступу до ЄС. Що стосується витрат, ми переглядатимемо категорії витрат лише після консультації з експертами МВФ і визначення джерел фінансування.

11. Відображаючи нашу непохитну відданість програмі, ми виконали фіскальні цільові показники на червень та вересень 2023 року. Зокрема:

- Первинне касове сальдо сектору загальнодержавного управління не пов'язаного з обороною без урахування грантів становило 278,9 мільярдів гривень на кінець червня, що істотно вище передбаченою програмою нижньої межі у 213.0 мільярдів гривень (**Кількісний критерій ефективності**). Станом на вересень цей показник становив 404,9 млрд грн, що значно перевищує індикативний цільовий показник за програмою (242,9 млрд гривень). Цей результат відображає виважений контроль над видатками не пов'язаними з обороною та високі показники податкових надходжень. Щоб закріпити високі показники

цього року, ми просимо перевстановити нижню межу первинного касового сальдо не пов'язаного з обороною без урахування грантів на кінець грудня на 105,0 млрд. гривень.

- Завдяки нашим рішучим діям, індикативний цільовий показник загального сальдо без урахування грантів становив на кінець червня -660,3 млрд грн, що значно перевищує нижню межу встановлену на рівні -730 млрд грн. Такі високі показники збереглися до кінця вересня, коли індикативний цільовий показник склав -1027,5 млрд. грн. проти нижньої межі в -1141,1 млрд. грн.
- Податкові надходження (без урахування внесків на соціальне страхування) склали 748,0 мільярдів гривень, що впевнено перевищує цільовий показник у 696.4 мільярдів гривень на кінець червня (**Кількісний критерій ефективності**). Високий рівень податкових надходжень зберігався до кінця вересня: індикативний показник становив 1187,7 млрд грн проти нижньої межі, встановленої на рівні 1094,7 млрд грн. Завдяки стійкості економіки, спостерігається значне зростання надходжень від податку на доходи фізичних осіб, податку на прибуток підприємств та податків на товари і послуги. Хоча наші рішучі зусилля допомогли нам виконати цільовий показник, встановлений для цього перегляду, деякі макроекономічні параметри, що використовуються для прогнозування податкових надходжень (наприклад, зростання заробітної плати, ціни на газ та обмінний курс), відхилилися від наших прогнозів. Це призвело до недонадходжень за кількома податковими категоріями на рівні місцевих бюджетів, і податкові надходження за четвертий квартал 2023 року, ймовірно, будуть меншими за наші очікування. Нещодавнє блокування шляхів біля прикордонних пунктів пропуску на західному кордоні може також вплинути на наші податкові надходження від імпорту. Тому ми просимо переглянути ККЕ щодо нижньої межі податкових надходжень на кінець грудня 2023 року та встановити її на рівні 1654,0 млрд грн.
- Індикативна ціль щодо накопичення простроченої кредиторської заборгованості (внутрішня заборгованість) становила в червні 1,62 мільярдів гривень, що нижче верхньої межі у 4,5 мільярдів гривень, та 1,69 млрд грн у вересні, що нижче верхньої межі у 3,0 млрд грн.
- Щодо верхньої межі гарантованого державою боргу (Кількісний критерій ефективності), то за червень обсяг випуску склав 17,7 млрд грн., що узгоджується зі скоригованою верхньою межею в 48,9 млрд грн. Індикативний цільовий показник на кінець вересня становив 19,6 млрд грн, при скоригованому цільовому показнику в 48,9 млрд грн.
- На кінець червня соціальні видатки становили 276,1 млрд грн, що на 27,1 млрд грн вище індикативного цільового показника 249 млрд грн. На кінець вересня соціальні видатки продовжували перевищувати індикативний цільовий показник, досягнувши 402,6 млрд грн при нижній межі у 359,6 млрд грн. Підвищений рівень соціальних видатків відповідає потребам забезпечення належного захисту вразливих верств населення, в тому числі осіб, які постраждали від наслідків війни.

12. Наша політика видатків до кінця 2023 року спрямована на забезпечення основних пріоритетів, стримування додаткового тиску на видатки та надання певного

простору для відновлення та відбудови. Визнаючи пріоритетом ведення бойових дій та те, що міжнародними донорами та партнерами вже зроблені значні внески, ми зобов'язуємося протидіяти тиску з боку непрофільних категорій видатків. Крім того, у подальшому, ми маємо чіткий намір визначати джерела повного фінансування будь-яких нових ініціатив, які збільшують поточні видатки, або за рахунок нових ресурсів, або шляхом компенсаційних фіскальних заходів. Ми продовжуватимемо здійснювати жорсткий контроль за зобов'язаннями та зберігатимемо суворий нагляд за виконанням бюджету ключовими розпорядниками бюджетних коштів.

13. Ми залишаємося відданими досягненню такої необхідної мобілізації доходів.

Ухвалення Закону № 8401 у липні 2023 року стало важливим нещодавнім кроком. Він відновив з серпня 2023 року довоєнний режим оподаткування для платників податків, які перейшли із загального режиму оподаткування (наприклад, сплати ПДФО, податку на прибуток, ПДВ) на єдиний податок. Він також відновив застосування реєстраторів розрахункових операцій у торговельних точках, включаючи відновлення відповідальності за порушення. Прийнятий закон скасував мораторій на податкові перевірки лише для обмеженого кола платників податків. Однак, ми сповнені рішучості повністю відновити податкові перевірки, і 8 листопада парламент ухвалив відповідне законодавство (П17). Ці реформи ґрунтуються на наших попередніх зусиллях щодо скасування відстрочок зі сплати митних платежів з 1 березня 2023 року та решти відстрочок зі сплати ввізних мит з 1 червня 2023 року. Крім того, ми не будемо продовжувати дію положень Податкового кодексу, запроваджених під час воєнного стану, які пом'якшували режим адміністрування податків і зборів. На додаток до цього, ми будемо утримуватись від запровадження податкових амністій на період дії програми, або від запровадження будь-яких податкових заходів, що матимуть негативний вплив на нашу базу оподаткування. Крім того, будь-які заходи, необхідні для підтримки імпорту, пов'язаного з національною обороною та безпекою, будуть адресними, обмеженими у часі, контрольованими та під наглядом.

14. 6 жовтня 2023 року ми ухвалили зміни до бюджету на 2023 рік, які відображають більші, ніж очікувалося, потреби у видатках, спричинені війною.

Зокрема, зміни до бюджету санкціонують необхідні додаткові видатки (311,1 млрд грн) на національну оборону та соціальний захист. Крім того, збільшений обсяг видатків на соціальний захист дозволить посилити підтримку все ще великої кількості внутрішньо переміщених осіб, які залишаються вкрай вразливими. Ми мобілізуємо нове фінансування з ринку внутрішніх державних цінних паперів для покриття великої частки цих нових потреб у видатках.

15. З урахуванням змін до бюджету ми очікуємо, що дефіцит сектору загальнодержавного управління у 2023 році без урахування зовнішніх грантів сягне 1,88 трлн грн, або близько 29,3 відсотків ВВП.

Хоча вищі видатки зміненого бюджету призвели до зростання дефіциту без урахування грантів на 208 млрд грн (3,2 відсоткових пункти ВВП) з часу проведення першого перегляду Програми, він продовжує відповідати засадам фіскальної стійкості з огляду на загальну структуру фінансування. Нижня межа первинного касового

сальдо сектору загального державного управління не пов'язаного з обороною без урахування грантів (**Кількісний критерій ефективності**) та нижня межа загального первинного касового сальдо сектору загального державного управління без урахування грантів (**Індикативний цільовий показник**) будуть і надалі використовуватися для моніторингу ходу виконання наших зобов'язань у цій царині. На додаток до цього, встановлена нижня межа видатків державного бюджету на соціальні програми сприятиме захисту соціальних видатків (**Індикативний цільовий показник**).

Бюджетно-податкова політика на 2024 рік та подальшу перспективу

16. Бюджет на 2024 рік був затверджений Парламентом 9 листопада 2023 року.

Незважаючи на виклики, пов'язані з війною, ми дотримувалися графіку підготовки бюджету. Більше того, ми проводили підготовчу роботу, консультуючись зі співробітниками МВФ. Бюджет, поданий на друге читання, передбачає загальний дефіцит без урахування зовнішніх грантів у розмірі 1,562 трильйона гривень. В межах цього дефіциту видаткова частина бюджету передбачає збереження високих видатків на оборону для забезпечення національної безпеки. Витрати в інших сферах обмежуються, хоча ми продовжуємо виділяти ресурси на адекватну систему соціального захисту для задоволення потреб ветеранів війни та вразливих верств населення. Зважаючи на обмежений пакет видатків не пов'язаних з обороною, ми рішуче налаштовані уникати тиску на видатки, де це можливо. У цьому контексті ми будемо стежити за тим, щоб головні розпорядники бюджетних коштів дотримувалися граничних обсягів видатків відповідно до необхідності забезпечення фіскальної та боргової стійкості. Дефіцит і надалі фінансуватиметься значною мірою за рахунок міжнародної донорської допомоги, але важливий внесок буде зроблено і за рахунок внутрішнього ринку.

17. У 2024 році ми зобов'язуємося вжити додаткових заходів для збільшення доходів, щоб допомогти покрити пріоритетні видатки. Щоб забезпечити задоволення фіскальних потреб у наступному році, ми вжили низку заходів для збільшення доходів. Ми відновили довоєнний режим оподаткування, включаючи акцизи на пальне. Ми також прийняли закон про відновлення податкових перевірок для всіх платників податків з 1 грудня 2023 року, крім платників податків, податкова адреса яких знаходиться на тимчасово окупованих територіях та в зонах бойових дій (№13). Бюджет на 2024 рік розподіляє надходження від податку на доходи фізичних осіб між державним та місцевими бюджетами таким чином, щоб забезпечити достатні ресурси для критично важливих видаткових програм, які реалізуються на різних рівнях влади, не ставлячи під загрозу незалежність місцевих органів влади. Для подолання потенційного тиску на видатки ми готові вжити додаткових заходів щодо мобілізації внутрішніх надходжень для забезпечення фіскальної стабільності за надзвичайних обставин (№22). Забігаючи наперед, Національна стратегія доходів (НСД) також стане важливим внеском у визначення тривалих заходів на середньострокову перспективу.

18. Ми прагнемо забезпечувати фіскальну та боргову стійкість у середньостроковій перспективі, одночасно забезпечуючи достатні ресурси для пріоритетних потреб, і наші макрофіскальні параметри та фінансова стратегія будуть узгоджуватися з цими цілями. З цією метою ми плануємо завершити врегулювання зовнішнього державного боргу, яке

поверне борг і валові потреби у фінансуванні до керованих рівнів (¶40-42), здійснити протягом наступних років фіскальне коригування спрямоване на доходи і залучати фінансування на пільгових умовах, наскільки це можливо (¶19). Ми вже включили бюджетні прогнози з ключовими категоріями доходів і видатків на 2025-26 роки до бюджету 2024 року. Ми керувалися принципом утримання видаткової частини бюджету в межах наявних фінансових ресурсів, включаючи мобілізацію податкових надходжень. Для задоволення наших післявоєнних пріоритетних потреб у видатках зусилля з реформування податкової політики та заходів з адміністрування будуть спрямовані на мобілізацію 3-4 відсотків ВВП у вигляді додаткових доходів протягом 2024-2027 років, як це передбачено Національною стратегією доходів (НСД). Частину цих мобілізованих доходів, разом зі скороченням витрат на оборону, буде спрямовано на покращення фіскального балансу як наш внесок у відновлення стійкості. Ми визнаємо необхідність суттєвої фіскальної консолідації і будемо прагнути такого первинного профіциту бюджету, який відповідатиме борговій стійкості. І навпаки, частину простору, що звільниться завдяки поступовому скороченню оборонних видатків та мобілізації внутрішніх доходів, буде спрямовано на капітальні та соціальні видатки, в тому числі на відбудову та нові вразливі групи населення, що з'являються. Закріплення цього шляху реформами в сферах керування державними ресурсами, управління державними фінансами та інвестиціями, а також підвищення якості державних і соціальних послуг допоможе зберегти фіскальну та боргову стійкість, одночасно відбудовуючи країну, підтримуючи економічне зростання та належний соціальний захист населення.

19. Ми також закладаємо підвалини для вжиття критично важливих заходів з відновлення та відбудови у сталий спосіб. Очікується, що оновлена версія Швидкої оцінки завданої шкоди та потреб на відновлення (Ukraine Rapid Damage and Needs Assessment - RDNA) Світового банку буде опублікована в лютому 2024 року. У цьому документі, що буде опублікований, будуть оцінені збитки та визначені пріоритети щодо ініціатив з відновлення та відбудови. Щоб забезпечити відповідність цих заходів курсу на повернення до фіскальної та боргової стійкості, ми ретельно оцінюватимемо структуру фінансування і потребуватимемо фінансування на дуже пільгових умовах. Ми будемо стежити за тим, щоб механізми, які використовуються для фінансування відбудови, відповідали принципам інтегрованого управління державними інвестиціями, з метою забезпечення, щоб найважливіші проекти відбудови вписувалися в середньострокове бюджетне планування, зберігаючи при цьому фіскальну стабільність та боргову стійкість (див. ¶33).

С. Фіскальні структурні реформи

20. Наші фіскальні структурні реформи сприятимуть закріпленню середньострокового фіскального курсу, підтримці фіскальної та боргової стійкості, а також закладенню підвалин для довгострокового зростання. Після війни, у міру поступового скорочення видатків на оборону, ми будемо прагнути до перенаправлення цих ресурсів на видатки, пов'язані з відновленням та відбудовою, а також із системою соціального забезпечення для задоволення післявоєнних потреб суспільства та вразливих верств населення. Щоб забезпечити ефективне використання нового фіскального простору, а також з

метою підтримання боргової стійкості, ми здійснимо суттєві зміни в пенсійній системі та системі соціального захисту. Ці зміни охоплюватимуть комплексні реформи в соціальній політиці, включно з удосконаленням механізмів адресності та перевірки матеріального стану для соціальної допомоги, відповідно до нашої триваючої роботи зі Світовим банком та концептуальної записки з питань соціальної політики.

21. Щоб підтримати наші середньострокові пріоритети витрат, цілі розвитку та вступ до ЄС, ми продовжуємо реалізацію нашої програми структурних реформ, зосереджуючись на наступних напрямках: (i) залучення достатніх надходжень для задоволення потреб у коштах для відбудови та соціальних видатків шляхом впровадження заходів, які підвищують ефективність, справедливість і простоту податкової системи, у тому числі через реалізацію власної багаторічної Національної стратегії доходів (НСД); (ii) підготовка управління державними інвестиціями та фінансами до післявоєнної епохи, шляхом посилення процесів державного інвестування, циклу управління проєктами та контролю за зобов'язаннями; (iii) посилення фіскальної прозорості та управління фіскальними ризиками; та (iv) забезпечення фіскальної стійкості та передбачуваності бюджетної політики шляхом подальшого посилення взаємозв'язку між середньостроковим бюджетним плануванням (СБП), пріоритетами відбудови та управлінням державними інвестиціями з одночасним утриманням під контролем фіскальних ризиків, що виникають від діяльності державних компаній.

Короткострокові заходи з мобілізації доходів

22. Визнаючи важливість фінансування додаткових видатків шляхом мобілізації внутрішніх доходів, ми здійснюємо кілька кроків, які доповнять роботу над Національною стратегією доходів (НСД) у короткостроковій перспективі та забезпечать адекватні джерела надходжень у разі виникнення додаткових шоків. Як надзвичайний захід, ми ухвалили закон про оподаткування прибутків банків (тимчасове збільшення податку на прибуток банків з 18 до 50 відсотків від чистого прибутку), що згенерує близько 0,3 відсотка ВВП для задоволення потреб у фінансуванні дефіциту протягом 2024 року. Щоб гармонізувати оподаткування з міжнародними практиками, ми збільшимо податок на прибуток банків з нинішніх 18 до 25 відсотків у 2025 році та наступних бюджетних роках. НСД включатиме окреме обговорення принципів оподаткування надприбутків підприємств, включаючи рекомендації щодо надзвичайних обставин, коли такі податки можуть застосовуватися. Крім того, до 11 грудня ми створимо робочу групу, яка доповнюватиме роботу над НСД з метою формулювання пропозиції з пакетом короткострокових заходів мобілізації доходів (податкових і неподаткових), які б забезпечили додаткові надходження щонайменше у розмірі 0,5 відсотків ВВП у 2024 році. **(Запропонований Структурний маяк, кінець лютого 2024 року).** Ці заходи можуть бути запроваджені у 2024 році, якщо виникне додатковий тиск на видатки. Ми звернемося до МВФ з проханням про технічну допомогу щодо підготовки цієї пропозиції.

Національна стратегія доходів

23. Національна стратегія доходів і надалі залишатиметься якорем реформування нашої податкової політики та адміністрування, що дозволить збільшити податкові надходження на 3,0-4,0 відсотки ВВП протягом періоду дії програми. Ми вже зробили низку кроків на шляху до прийняття та виконання НСД.

- У червні ми завершили аналіз прогалин для НСД за підтримки технічної допомоги МВФ та визначили пріоритетні реформи у конкретних податкових категоріях, які включаються до НСД (2024-2030 роки). Зокрема, ми зосереджуємося на низці категорій податків, де реформи допоможуть розширити податкову базу, починаючи з оподаткування праці/ податку на доходи фізичних осіб, оподаткування прибутку підприємств та акцизів.
- Ми дотримуємося графіку ухвалення НСД до кінця 2023 року (**Структурний маяк, кінець грудня 2023 року**). Вона включатиме: (i) заходи зі зміцнення державної податкової та митної служб; (ii) перегляд спрощеного режиму оподаткування з метою подолання розмивання податків на працю шляхом застосування цивільного права як правової основи трудових відносин; (iii) приведення ПДВ та акцизних зборів у відповідність до вимог законодавства ЄС; (iv) кроки, спрямовані на вдосконалення оподаткування прибутку підприємств, (v) посилення антикорупційних заходів та процедур управління для подолання ризиків для доброчесності; (vi) податкові реформи, які збалансують необхідність забезпечення адекватної доходної бази з життєво важливими завданнями підтримки вступу до ЄС, екологічними реформами та післявоєнною відбудовою і відновленням, включаючи вкрай необхідні інвестиції та промисловий розвиток. Щоб забезпечити відповідність НСД інструментарію середньострокового бюджетного планування та обґрунтувати амбітні цілі з мобілізації доходів, ми включимо в документ загальні завдання наших цілей розвитку (наприклад, соціальні, інфраструктурні). Крім того, НСД включатиме цілі з мобілізації доходів з конкретними показниками приросту доходів від реформування основних податкових категорій. Вона також охоплюватиме середньострокові/післявоєнні податкові реформи (наприклад, режиму єдиного податку), а також ризики та непередбачувані обставини. Зокрема, ми підготуємо оцінку ефективності податкових пільг, включаючи їхню вартість для бюджету, з метою забезпечення єдиного підходу до реформування. (**Запропонований Структурний маяк, кінець липня 2024 року**). Нарешті, НСД міститиме рекомендації щодо координації між державними установами, донорами, приватним сектором та громадянським суспільством з питань податкової політики та адміністрування під керівництвом Міністерства фінансів.

24. Ми також працюємо над посиленням адміністрування податків та митних зборів в рамках НСД. Ми маємо твердий намір покращити мобілізацію доходів за допомогою добре налагодженого, прозорого та зручного для платників адміністрування податків та митних зборів. Зокрема:

- **Державна податкова служба (ДПС).** Ми прийняли план заходів із врахуванням наданих рекомендацій за результатами опитування, завершеного у листопаді 2022 року. Крім того, у липні 2023 року ДПС затвердила перелік заходів спрямованих на зменшення податкової заборгованості на основі додаткового аналізу (простроченої кредиторської

заборгованості), розрізняючи заборгованість, пов'язану або спричинену російською військовою агресією та окупацією Росією українських територій, та заборгованість, яка не має прямого або опосередкованого зв'язку з війною. ДПС продовжуватиме періодично проводити подібні заходи та переглядатиме план дій зі скорочення податкової заборгованості по мірі просування вперед та отримання нових аналітичних даних. У рамках аналізу прогалин для НСД, ми також визначили критично важливі сфери реформування ДПС, які стануть важливою складовою НСД, включно із запровадженням системи управління комплаєнс-ризиками (дотримання вимог податкового законодавства), зміцнення доброчесності та довіри до ДПС, створення та впровадження сучасних цифрових рішень відповідно до ІТ-стратегії Мінфіну, а також удосконалення організаційної структури та кадрового забезпечення.

- **Державна митна служба (ДМС).** Після проведення діагностики ДМС за підтримки технічної допомоги МВФ у червні 2023 року ми продовжимо зосереджуватися на трьох ключових напрямках реформ, які мають вирішальне значення для зниження корупційних ризиків у митній адміністрації. Зокрема, ми ухвалимо законодавство, яке відновить пост-митний аудит з 1 березня 2024 року, щоб доповнити відновлення податкових перевірок і закрити потенційні лазівки в управлінні процесами комплаєнсу. Ми також ухвалимо та впровадимо законопроект про криміналізацію митного шахрайства у великих розмірах та контрабанди будь-яких товарів, що також має сприяти посиленню податкового та митного комплаєнсу. Більше того, ми працюємо над: (i) реформуванням політики управління персоналом та політики оплати праці; (ii) покращенням оперативного управління митницею з Центрального офісу служби, включаючи розвиток центрів експертизи для різних функціональних завдань, а також (iii) перенесенням перевірки митної документації з пунктів перетину кордону до управлінь всередині території країни.
- У рамках НСД, ДМС та ДПС підготували комплексний план заходів, який визначає короткострокові та середньострокові пріоритети реформ (**Структурний маяк, кінець жовтня 2023 року**), спираючись на попередній план дій, розроблений з урахуванням результатів опитування про сприйняття ДПС платниками податків. Ці два плани заходів будуть включені в загальну НСД до кінцевого терміну виконання Структурного маяка, встановленого на кінець грудня. Ми продовжуватимемо вдосконалювати ці плани заходів у міру нашого прогресу з впровадженням НСД.

25. Бюро економічної безпеки України (БЕБ). Важливість посилення контролю за комплаєнсом (дотриманням вимог законодавства) та виявлення фінансово-економічних злочинів передбачає необхідність посилення аналітичної підтримки для виявлення ухилення від сплати податків за принципом "витягнутої руки". Ми ухвалимо новий закон про БЕБ, який матиме чіткий мандат та обсяг слідчих повноважень, що відповідатиме найкращим практикам, зосереджуючись на основних економічних злочинах, та зміцненні його аналітичного потенціалу, водночас забезпечуючи спроможність ДПС та ДМС ефективно протидіяти порушенням у податковій та митній сферах. Існуюче розмежування між слідчими повноваженнями БЕБ та Національного антикорупційного бюро України (НАБУ) буде

збережено. Крім того, закон буде спрямований на створення правового підґрунтя для функціонування БЕБ з метою (i) розвитку відкритого, прозорого та конкурентного процесу відбору керівництва та персоналу; (ii) посилення вимог до конкурсної комісії; (iii) запровадження контрактної системи для працівників; та (iv) розроблення механізму атестації персоналу. **(Запропонований Структурний маяк, кінець червня 2024 року).**

Відновлення середньострокового бюджетного планування

26. Ми зробили кілька кроків до скасування положень воєнного стану, які заважають проведенню політики, спрямованої на забезпечення фінансової стійкості та бюджетної передбачуваності. Такі кроки включили в себе: (i) відновлення Середньострокового бюджетного планування (СБП), середньострокової стратегії управління державним боргом та фінансової норми, яка обмежує ризики пов'язані з гарантіями, (ii) відновлення та посилення статті 52 Бюджетного кодексу, яка підтримує довіру до бюджету, та (iii) включення контурів бюджетних прогнозів на 2025-2026 роки до проєкту бюджету на 2024 рік, а також звіту про фінансові ризики, що включає детальну інформацію щодо ДП в галузі енергетики та критично важливої інфраструктури.

27. Ми продовжимо вдосконалювати планування витрат та середньострокове бюджетне планування (СБП). Ми визнаємо тісний взаємозв'язок між середньостроковим бюджетним плануванням та НСД. Як крок до виконання наших зобов'язань щодо фінансової стійкості та бюджетної єдності, ми включимо до НСД коротке посилання на цілі розвитку, обґрунтовуючи при цьому цілі щодо мобілізації податкових надходжень. Тим часом, ми продовжимо роботу над відновленням та зміцненням середньострокового бюджетного планування. За технічної допомоги від МВФ ми проведемо діагностичний перегляд довоєнних політик та практик щодо середньострокового бюджетного планування у порівнянні з найкращими практиками. **(Запропонований Структурний маяк, кінець жовтня 2024 року).** Ця робота допоможе нам виявити основні слабкі місця і попрацювати над зміцненням стратегічного бюджетування, використовуючи висхідні процеси управління державними фінансами (УДФ) для більш детального визначення потреб у витратах і калькуляції вартості нових державних послуг. На основі цього діагностичного перегляду ми підготуємо пропозиції щодо посилення середньострокового бюджетного планування, які будуть відображені в інструкціях для розробки бюджетної декларації на 2026-2028 роки та бюджету на 2026 рік.

Пенсії та соціальні витрати

28. За сприяння технічної допомоги Світового банку ми готуємо зміни до пенсійної системи та механізмів підтримки вразливих верств населення:

- **Пенсії.** Ми плануємо працювати над комплексними концептуальними засадами для вдосконалення пенсійної системи і розглядаємо можливість запровадження другого рівня пенсійної системи, коли для цього з'являться відповідні умови. Ми ще раз наголошуємо, що будь-які запропоновані законодавчі зміни, що збільшують пенсійні витрати, повинні супроводжуватися середньостроковим аналізом фінансової та боргової стійкості, а також

чітким визначенням необхідних для цього джерел фінансування у змінах до бюджету Пенсійного фонду України. Ми будемо утримуватися від: (i) запровадження нових спеціальних або пільгових пенсій; (ii) запровадження нових дискреційних підвищень виплат; (iii) прийняття змін, які будуть призводити до зменшення законодавчо визначеного пенсійного віку.

- **Механізми підтримки вразливих категорій населення.** У серпні 2023 року ми ухвалили урядову постанову, яка посилює адресність та перевірку матеріального стану при наданні допомоги внутрішньо переміщеним особам (ВПО). Постанова визначає критерії відповідності та процедури для тих, хто має право на отримання допомоги на прожиття. Ми продовжимо працювати над уточненням мети, формули розрахунку, цільового охоплення, бюджетних наслідків та умов припинення виплат. Зокрема, для покращення адресності ми підвищимо поріг доходу для отримання права на допомогу за програмою гарантованого мінімального доходу (ГМД)

Фіскальна прозорість та ризики

29. Заходи спрямовані на підвищення фіскальної прозорості та зменшення фіскальних ризиків залишаються важливою частиною нашої програми. Зокрема:

- Ми досягли значного прогресу в удосконаленні звіту про фіскальні ризики, який міститься у додатку до Бюджету на 2024 рік. У майбутньому ми включимо до нього консолідоване бачення аналізу фінансових результатів та стрес-тестування основних державних підприємств. Ми також вдосконалимо політику та практику включення аналізу Звіту про фіскальні ризики (ЗФР) у процес підготовки щорічного бюджету, посилюючи інтеграцію фіскальних ризиків на всіх етапах бюджетного циклу.
- На основі нещодавньої технічної допомоги МВФ з оцінки ризиків та стрес-тестування державних підприємств ми продовжимо вдосконалювати стрес-тестування державних підприємств за різними сценаріями. Ми визначимо найважливіші публічні компанії які серйозно постраждали від війни, а також підготуємо оцінку їхніх потенційних фіскальних та квазі-фіскальних витрат (**Запропонований Структурний маяк, кінець вересня 2024 року**). Ми звернемося до МВФ з проханням про подальшу технічну допомогу для підтримки нашої роботи над цією оцінкою.
- Для посилення зв'язку між оцінкою фіскальних ризиків та передбачуваністю державних видатків ми розробимо методологічне керівництво для оцінки фіскальних ризиків у ключових сферах видатків та умовних зобов'язань, включаючи ДПП, гарантії та державні підприємства. Завдяки більш тісній інтеграції цих оцінок на ранніх стадіях бюджетного циклу, аналіз фіскальних ризиків може стати кращим підґрунтям для прийняття бюджетних та фіскальних рішень.
- За підтримки технічної допомоги МВФ Мінфін завершить розробку плати за гарантії, що базується на оцінці ризиків, та внесе зміни до існуючої постанови.

- Ми опублікуємо перелік ДПП та підготуємо аналіз пов'язаних з ними ризиків та потенційного впливу на бюджет 2025 року та наступні роки до кінця вересня 2024 року.

30. Фонд розвитку підприємництва (ФРП) та програма кредитування "5-7-9". Ми продовжимо відстежувати фіскальні ризики, пов'язані з програмою кредитування "5-7-9". Концептуальна записка, яка наразі готується, має на меті націлити програму на малі та середні підприємства, поступово відмовляючись від участі великих компаній, посилюючи моніторинг та підтримуючи належні захисні механізми. Зважаючи на комплексний характер ініціативи, на підготовку концептуальної записки було виділено додатковий час. Поки триває підготовка концептуальної записки, Мінфін вже ініціював поступове скасування права великих компаній на отримання допомоги за цією програмою, а проєкт відповідної постанови наразі перебуває на погодженні в інших державних органах. Мінфін, у співпраці з міжнародними партнерами, також замовив незалежну оцінку Фонду розвитку підприємництва та його програм підтримки з метою вдосконалення їх операційного дизайну для ефективного обслуговування лише тих МСП, які стикаються з суттєвими бар'єрами у фінансуванні. Ми також більш чітко визначили ролі Мінекономіки та Мінфіну, доручивши Мінфіну розробку політики та контроль і моніторинг витрат, що включає повернення кредитної програми 5-7-9 під управління Мінфіну. Мінфін, проводячи консультації з Мінекономіки, планує представити проєкт записки до кінця грудня 2023 року і, у співпраці з МВФ, прагне завершити цю концептуальну записку до кінця березня 2024 року. **(Структурний маяк запропоновано перевстановити на кінець березня 2024 року)**. Загалом, ми продовжимо працювати над зміцненням управління та фінансової самодостатності Фонду розвитку підприємництва.

31. Ми продовжимо підвищувати прозорість управління та витрачання бюджетних коштів та коштів і спеціальних рахунків.

- **Фонд ліквідації наслідків збройної агресії.** Фонд добре виконав свою місію в контексті бюджету 2023 року, і очікується, що наявні ресурси Фонду будуть вичерпані до кінця 2023 року. Отже, ми сповнені рішучості зміцнити операційну структуру Фонду таким чином, щоб сприяти швидкому реагуванню уряду на нагальні потреби у відновленні. На додаток до включення до казначейської звітності, ми продовжимо звітувати про операції з цього спеціального фонду відповідно до регулярного консолідованого звіту, який узагальнює джерела фінансування та видатки (відповідно до їх економічної класифікації) в одному звіті. Ми продовжимо працювати над створенням правової бази, яка б дозволила використовувати підсанкційні та конфісковані російські активи з метою реконструкції та відбудови. Зміцнення нормативно-правової та операційної бази цього Фонду може сприяти реалізації критично важливих інфраструктурних проєктів ще до закінчення війни та підготувати підґрунтя для більш міцної післявоєнної інституційної структури.
- **Спеціальні рахунки.** Ми ввели в дію нову законодавчу базу, що регулює інтеграцію спеціальних рахунків у бюджетну систему, і почали отримувати казначейську звітність про використання коштів через ці рахунки. Ми продовжимо працювати над посиленням прозорості та підзвітності цих рахунків та покращимо подальшу звітність про джерела цих

коштів, а також про залишки на початок і кінець періоду. Крім того, ми будемо проводити періодичні аудити операцій, відображених на спеціальних рахунках.

Посилення управління державними інвестиціями

32. Ми продовжуємо працювати над посиленням управління державними інвестиціями перед початком післявоєнної відбудови, спираючись на Програму з управління державними фінансами в Україні EU4PFM та Звіт Світового банку про діагностичну оцінку управління державними інвестиціями за 2022 рік. Нашою загальною метою є підвищення ефективності державних інвестицій відповідно до цілей середньострокового бюджетного планування та боргової стійкості. Це сприятиме скеруванню ресурсів в напрямі проєктів з найбільшою економічною віддачою з одночасною підтримкою відновлення та зростання. Нещодавній Звіт Світового банку визначає численні можливості для покращення, які, якщо їх запровадити в короткостроковій перспективі, можуть стати критично важливими факторами забезпечення більш прозорого та ефективного управління державними інвестиціями (УДІ). З цією метою, за підтримки технічної допомоги Світового банку ми проводимо зараз перегляд поточних процедур УДІ та розробляємо дорожню карту заходів відповідно до графіку (**Структурний маяк, кінець грудня 2023 року**), з тим, щоб (i) до всіх державних інвестиційних проєктів застосовувалися уніфіковані підходи УДІ, у тому числі до проєктів державно-приватного партнерства (ДПП); (ii) інвестиційні проєкти відбиралися на конкурсній основі з прозорими критеріями відбору та відповідали середньостроковій бюджетній декларації; (iii) посилені повноваження були надані Міністерству фінансів, включаючи чітку роль контролера на різних етапах циклу інвестиційного проєкту. З метою подальшого підвищення ефективності та прозорості державних інвестицій та уникнення формування кількох закупівельних майданчиків ми адаптували національну систему електронних закупівель до міжнародних стандартів проведення конкурсних торгів, що використовуються багатосторонніми банками розвитку.

33. Ми працюватимемо над реалізацією дорожньої карти, розробленої в рамках Структурного маяка (№32), доповнивши її урядовою постановою з конкретним планом дій та графіком, що забезпечить чіткий зв'язок між середньостроковим бюджетним плануванням та національними пріоритетами відновлення, визначивши роль Мінфіну як основного контролера (Запропонований Структурний маяк, кінець грудня 2024 року). Це дозволить встановити чіткі інституційні зв'язки між середньостроковим бюджетним плануванням та пріоритетами відбудови, таким чином посилюючи інституційну роль Мінфіну як основного контролера державних інвестицій та пом'якшуючи ризики щодо боргової стійкості. Буде посилено координацію між Мінфіном та галузевими міністерствами, які залишаються відповідальними за виконання проєктів. Тим часом ми продовжимо працювати над посиленням політики управління державними інвестиціями відповідно до найкращих практик середньострокового бюджетного планування та УДІ №27, №32, дотримуючись принципів бюджетної єдності, узгодженості та передбачуваності.

D. Стратегія фінансування

34. Своєчасне зовнішнє фінансування на належних пільгових умовах є важливою складовою нашої стратегії фінансування. Ми залишаємося вдячними нашим міжнародним партнерам і донорам за своєчасне виділення зовнішнього фінансування до цього часу. У 2023 році, станом на кінець жовтня ми отримали зовнішні виплати на підтримку бюджету в розмірі 35,4 мільярдів доларів США (включно з фінансуванням від МВФ). У 2024 році продовження підтримки з боку ЄС, МФО та двосторонніх донорів у передбачених обсягах, складі та строках є життєво важливим для сприяння ефективному управлінню політикою та підтримання економічної та фінансової стабільності. Протягом наступних 12 місяців програми за підтримки МВФ (грудень 2023 - грудень 2024), ми матимемо тверді фінансові гарантії завдяки великим офіційним, багатостороннім та двостороннім зобов'язанням. Ключові партнери запевнили нас у своїй подальшій підтримці і після грудня 2024 року, що створює хороші перспективи для забезпечення повного фінансування програми протягом усього періоду її дії.

35. Ми також посилюватимемо наші зусилля з метою подальшої мобілізації внутрішнього фінансування, щоб допомогти задовольнити наші потреби у фіскальному фінансуванні, що еволюціонують, забезпечивши таку структуру фінансування, яка підтримуватиме макроекономічну стабільність. Наші потреби у фіскальному фінансуванні під час війни залишаються великими та нестабільними. Ми маємо намір продовжувати мобілізувати внутрішні заощадження, щоб також допомогти фінансувати наш бюджет у спосіб, який є сумісним із збереженням макроекономічної та фінансової стабільності і підтримкою боргової стійкості. Наша стратегія передбачатиме максимальне розміщення внутрішніх державних цінних паперів на первинному ринку з метою отримання чистого позитивного фінансування у четвертому кварталі 2023 року та у 2024 році. Успішне розміщення облігацій на внутрішньому ринку в необхідному обсязі в поєднанні зі своєчасним зовнішнім фінансуванням на відповідних пільгових умовах дозволить нам виконати бюджет відповідно до плану, уникнути простроченої заборгованості та надалі уникати емісійного фінансування.

36. Ми й надалі посилюватимемо зусилля щодо збільшення чистого внутрішнього фінансування за рахунок ОВДП протягом періоду дії програми.

- Станом на 31 жовтня, ми залучили 452 мільярда гривень на первинному ринку в 2023 році, досягнувши показника пролонгації з початку року на рівні 137 відсотків, таким чином забезпечивши чисте фінансування бюджету в обсязі близько 123 млрд гривень або 3,4 млрд дол. США. Приблизно 65 відсотків валового випуску ОВДП у гривнях було забезпечено через визначені бенчмаркінгові облігації, які банкам було дозволено використовувати для виконання резервних вимог. Ми продовжуємо досягати прогресу у приведенні дохідності та строків погашення випущених інструментів у відповідність до ринкового попиту, а також у подовженні строків погашення наших випусків цього року.
- Ми маємо намір продовжити випуск державних цінних паперів з метою фінансування великої частки додаткових витрат передбачених у змінах до бюджету на 2023 рік та у 2024 році, враховуючи наше зобов'язання мобілізувати внутрішні ресурси для задоволення наших потреб у фінансуванні. Механізм формування резервних вимог значною мірою сприяв покращенню показника пролонгації; враховуючи значну ліквідність, наявну та

очікувану в банківській системі, ми прагнемо визначити та реалізувати способи збільшення банківського фінансування у більш стійкий спосіб. Це включає вивчення потоку ліквідності в банківську систему, в тому числі у розрізі кожного окремого банку, для розробки цільових стратегій для заохочення збільшення обсягів купівлі державних облігацій, за підтримки спільної робочої групи під егідою Ради з фінансової стабільності (РФС), створеної у квітні 2023 року. З відповідним поєднанням підходів такі заходи можуть допомогти забезпечити додатне чисте внутрішнє фінансування протягом періоду дії програми.

37. Ми продовжуємо роботу на забезпечення відповідності нашої стратегії управління боргом нашим цілям у рамках програми. Ми оновили та опублікували нашу середньострокову стратегію управління державним боргом 27 жовтня 2023 року (*Структурний маяк, кінець жовтня 2023*). Наша оновлена Середньострокова стратегія управління державним боргом (ССУДБ) тепер враховує події, що відбулися з початку війни, та наші майбутні пріоритети, включаючи потреби у бюджетному фінансуванні, боргову стійкість, відбудову та відновлення. Після завершення -врегулювання зовнішнього комерційного боргу у 2024 році ми плануємо оновити ССУДБ, щоб відобразити результати боргової операції до кінця 2024 року. Щоб підтримати реалізацію ССУДБ та майбутню боргову операцію, ми також зобов'язуємося посилити спроможність Агентства з управління боргом [у тому числі шляхом збільшення штату та проведення тренінгів]. Ми продовжуватимемо підтримувати розвиток внутрішнього ринку державних боргових зобов'язань, включаючи бенчмаркінгові цінні папери поза механізмом обов'язкового резервування, і докладатимемо подальших зусиль для розширення та диверсифікації кола інвесторів, у тому числі, заохочуючи повернення нерезидентів на внутрішні ринки облігацій і відновлення доступу до міжнародних ринків капіталу, що дозволить ринку облігацій грати активну роль на етапі відбудови.

38. Ми і надалі прагнемо уникати емісійного фінансування. Зважаючи на значні ризики пов'язані з емісійним фінансуванням для цінової та зовнішньої стабільності, нам поки що успішно вдається уникати емісійного фінансування в 2023 році. Наше прагнення до цієї мети і надалі контролюватиметься за допомогою верхньої межі на запозичення сектору загальнодержавного управління від НБУ (*Індикативна ціль*). У разі виникнення несподіваних критичних потреб у фінансуванні або затримки зовнішніх виплат, ми спочатку вивчимо можливість вжиття додаткових заходів, таких як використання надлишкових коштів на депозитах Уряду, а також запозичення додаткових коштів на ринку державного боргу; ми будемо звертатися з проханням про емісійне фінансування від НБУ тільки в крайньому випадку і в суворо обмежених обсягах. (Див. також ¶145, ¶151).

39. Ми сповнені рішучості посилити казначейське управління грошовими коштами та ліквідністю. Війна призвела до збільшення волатильності наших витрат. Зважаючи на те, що значне донорська підтримка та надходження від внутрішнього фінансування, як очікується, триватимуть і надалі, а також відповідно до наших постійних зусиль, спрямованих на посилення контролю за виконанням бюджету та виконанням зобов'язань, ми вважаємо за необхідне посилити управління грошовими коштами та ліквідністю. Посилення прогнозування ліквідності та управління грошовими коштами допоможе знизити волатильність та операційні

витрати на управління ресурсами Казначейства. З цією метою ми звернулися до МВФ по технічну допомогу з метою проведення аналізу та діагностики основних напрямів вдосконалення казначейського управління грошовими коштами та ліквідністю, починаючи з ліквідності на єдиному казначейському рахунку.

Е. Стратегія зовнішнього боргу

40. Для того щоб в сприяти відновленню борговій стійкості на перспективній основі, 24 березня ми публічно оголосили про свій намір перейти до врегулювання нашого зовнішнього державного боргу. Наша стратегія спрямована на те, щоб допомогти закрити розриви у фінансуванні протягом періоду дії програми, зменшити валові потреби у фінансуванні до керованого рівня, у тому числі після завершення програми, а також вивести державний борг на траєкторію стійкості. Крім того, наша стратегія розрахована на формування умов, необхідних для залучення приватного сектору до післявоєнної відбудови України та враховує важливість збереження фінансової стабільності. Для цього ми уклали контракти з зовнішніми фінансовими радниками й прагнемо процесу, що викликає довіру, з прозорими потоками інформації та комунікацією. Ми продовжуємо обговорювати нашу стратегію з приватними кредиторами та відкриті до їхніх відгуків. Нашою метою залишається відновлення боргової стійкості та забезпечення фінансування програми у повному обсязі протягом всього періоду її дії, навіть за умов матеріалізації песимістичного сценарію.

41. Врегулювання боргу передбачає наступні елементи:

- *Офіційний двосторонній борг.* Кредитори Паризького клубу взяли на себе зобов'язання щодо двоетапного процесу, який передбачає продовження на весь період дії програми поточного режиму призупинення виплат за борговими зобов'язаннями, який закінчується наприкінці грудня 2023 року, а також окремо запевнили у тому, що до остаточного перегляду програми за підтримки МВФ буде узгоджена остаточна боргова операція, достатня для того, щоб відновити стійкість державного боргу. Ми будемо прагнути проведення врегулювання на порівнянних умовах з іншими офіційними кредиторами.
- *Зовнішній комерційний борг.* У серпні 2022 року Україна досягла угоди з держателями своїх зовнішніх облігацій, яка включала, серед іншого, добровільну 24-місячну відстрочку обслуговування боргу за прямими та гарантованими державою євробондами України; аналогічні відстрочки були узгоджені щодо деяких негарантованих зовнішніх комерційних боргів. Ми плануємо розпочати переговори з комерційними кредиторами невдовзі після завершення цього перегляду з метою завершення необхідної боргової операції не пізніше середини 2024 року. Ми прагнемо досягти врегулювання боргу на умовах, що відповідають найактуальнішим макроекономічним показникам з боку МВФ та параметрам оцінки стійкості боргу.

42. Для досягнення нашої цілі забезпечення боргової стійкості ми продовжуватимемо суворо обмежувати видачу гарантій (Кількісний критерій ефективності). Цей ліміт узгоджується з відновленням статей Бюджетного кодексу.

Відповідно до (¶26 (перший пункт)), буде забезпечено достатній простір для надання гарантій за кредитами міжнародних фінансових організацій (МФО) та іноземних урядів на проекти, у тому числі, спрямовані на відновлення та відбудову.

Ф. Монетарна та курсова політика

43. Наша монетарна та валютно-курсова політика спрямована на захист цінової та зовнішньої стабільності, а також забезпечення достатнього рівня міжнародних резервів.

Зважаючи на спричинену війною надзвичайно високу невизначеність, наша мета і надалі полягає в тому, щоб зберегти загальну макроекономічну та фінансову стабільність, за одночасної підтримки домогосподарств та підприємств для подальшого забезпечення зміцнення відновлення. Після початку повномасштабної війни ми вжили низку надзвичайних заходів для захисту цін та зовнішньої стабільності, включно із запровадженням режиму фіксованого обмінного курсу та валютного контролю, виключно з міркувань національної безпеки. Зараз, коли умови змінюються, а економіка пристосовується до війни, ми також скоригували нашу політику, щоб забезпечити подальше досягнення цих цілей.

Монетарна політика

44. Ми збережемо відповідну монетарну політику для підтримки цінової стабільності, управління інфляційними очікуваннями та сприяння стійкості валютного ринку.

- Загальна інфляція продовжує уповільнюватись значно швидше, ніж очікувалось (¶15), завдяки послабленню обмежень пропозиції, покращенню ситуації з цінами на продукти харчування та стабільному готівковому обмінному курсу. Базова інфляція також суттєво знизилася, як і інфляційні очікування. У 2024 році, за умови продовження війни, певний інфляційний тиск зберігатиметься через залишкові шоки пропозиції, пов'язані з війною, хоча сприятливі очікування щодо врожаю, обмежені коригування тарифів та ширше середовище нижчих світових цін на енергоносії мають стримувати інфляцію. Таким чином, в цілому ми очікуємо інфляцію на рівні 6 відсотків на кінець 2023 року та близько 10 відсотків на кінець 2024 року. Забігаючи наперед, ми очікуємо, що інфляційний тренд продовжить рухатись до середньострокової цілі у 5 відсотків. Однак, ризики підвищення темпу інфляції все ще існують, насамперед через безпекову ситуацію.
- З урахуванням цих сприятливих макроекономічних тенденцій, починаючи з липневого засідання Комітету з монетарної політики (КМП), ми знизили облікову ставку (ОС) сукупно на 900 б.п. до 16 відсотків. Однак, де-факто цикл пом'якшення розпочався у квітні зі зниження процентної ставки за депозитними сертифікатами "овернайт" сукупно на 700 б.п. до 16 відсотків. Оскільки очікується, що інфляція залишатиметься під контролем відповідно до базового сценарію, ми передбачаємо подальше зниження облікової ставки в грудні 2023 року. У 2024 році цикл пом'якшення продовжиться, якщо ризики для зовнішньої стійкості та інфляції знизяться. Загалом, згідно з нашою Стратегією, ми маємо намір

утримувати відповідні реальні процентні ставки для підтримки цінової та зовнішньої стабільності.

45. Ми продовжуватимемо досягати прогресу в управлінні ліквідністю для посилення механізму монетарної трансмісії. Структурний надлишок ліквідності залишається високим (обсяг депозитних сертифікатів "овернайт" становив -490 млрд грн станом на кінець жовтня 2023 року). Посилення норм обов'язкового резервування (в сукупності на 20 відсоткових пунктів з грудня 2022 року) та їх коригування з урахуванням строків погашення та валюти допомогли стримати зростання структурного профіциту ліквідності банківської системи. Це також допомогло підтримати первинний ринок державних облігацій і спонукало банки конкурувати за строкові депозити шляхом підвищення відсоткових ставок. Отже, нашою стратегією в цій сфері залишається виважене управління ліквідністю, зберігаючи можливість для банків брати участь в аукціонах з розміщення ОВДП і запобігаючи таким чином емісійному фінансуванню. Водночас, зважаючи на значний обсяг ліквідності, який, як очікується, зростатиме, ми продовжуватимемо ретельно відстежувати ситуацію з ліквідністю у банківській системі, в тому числі щодо строків та обсягів потоків, щоб, за необхідності, визначити належну систему заходів з управління ліквідністю.

46. Ми продовжимо корегувати операційний дизайн нашої монетарної політики для відновлення ефективності облікової ставки та посилення привабливості гривневих активів.

- З 7 квітня ми запровадили тримісячні депозитні сертифікати за обліковою ставкою, де обсяг випуску був зумовлений обсягами залучених банківських строкових депозитів з терміном погашення більше 3 місяців. Такий підхід приносить свої плоди: зростає реальна ставка дохідності (незважаючи на цикл пом'якшення), а також загальний обсяг строкових гривневих депозитів у банківській системі, що дозволяє фізичним особам зберегти вартість своїх гривневих заощаджень і підтримати стабільність валютного ринку. Ми продовжуємо вивчати вплив цього інструменту на тлі циклу пом'якшення та, за необхідності, точніше налаштовувати його параметри для підтримки банківської конкуренції та збереження позитивної реальної дохідності гривневих активів.
- Зважаючи на надлишок ліквідності в банківській системі, 26 жовтня ми скоригували операційні засади монетарної політики, перейшовши від коридору до системи "нижньої межі". Наразі більшість міжбанківських операцій - це абсорбування ліквідності, а також операції з депозитними сертифікатами (ДС) овернайт (постійно діючий механізм). Перехід до системи "нижньої межі" привів ОС де-юре у відповідність до де-факто основного інструменту ДС овернайт, тим самим відновивши роль ОС в нашому операційному дизайні та підвищивши ефективність наших комунікацій щодо ОС. У найближчій перспективі ми продовжимо забезпечувати узгодженість параметрів постійно діючих механізмів з відповідною монетарною політикою. З часом, з урахуванням динаміки умов ліквідності, ми можемо розглянути можливість запровадження інструментів зі строком погашення більше,

ніж овернайт, щоб досягти, серед іншого, збільшення середнього строку погашення наших стерилізаційних операцій, а також, зрештою, повернутися до двостороннього коридору.

Валютно-курсова політика

47. Незважаючи на спричинені війною дисбаланси, упродовж останніх місяців валютний ринок був стабільним. НБУ продовжує залишатися чистим продавцем іноземної валюти (46,5 млрд доларів США за період з 24 лютого 2022 року до кінця вересня 2023 року). Перекалібрування валютного регулювання, включаючи заходи, спрямовані на збалансування готівкового валютного ринку, та заходи монетарної політики, спрямовані на підвищення привабливості гривневих активів, дозволили нам утримати курсові очікування під контролем і послабити тиск на валютний ринок. Більше того, завдяки значним офіційним надходженням валютні резерви досягли рекордно високого рівня. Упродовж останніх місяців спред між офіційним обмінним курсом та обмінним курсом готівкового сегменту валютного ринку стабілізувався на рівні 3-5 відсотків, що відображає нещодавні заходи, вжиті для послаблення тиску на готівковий валютний ринок.

48. З огляду на сприятливу макроекономічну ситуацію, НБУ розпочав успішний перехід від режиму прив'язки обмінного курсу до режиму керованої гнучкості.

Прив'язка обмінного курсу, підтримувана заходами валютного контролю, яку було запроваджено виключно з міркувань національної безпеки, у воєнних умовах стала важливим номінальним якорем. Однак, відповідно до нашої Стратегії нормалізації монетарної та валютно-курсової політики, що базується на виконанні визначених умов, передумови для відходу від прив'язки обмінного курсу були успішно виконані, в тому числі: зниження інфляції та інфляційних очікувань, наявність високого рівня золотовалютних резервів та стабільність на валютному ринку. Поки що цей перехід був доволі успішним, ініційованим з сильної позиції, а обмінний курс змінювався в обох напрямках у відповідь на ситуацію на ринку. Ми продовжуємо уважно стежити за ситуацією на валютному ринку для забезпечення зовнішньої стабільності та захисту золотовалютних резервів. Ми впевнені, що новий режим посилить стійкість української економіки та валютного ринку, і поступово дозволить обмінному курсу адаптуватися до внутрішніх та зовнішніх шоків, а також зменшить ризики накопичення валютних дисбалансів, які могли виникнути внаслідок тривалої прив'язки обмінного курсу. Ми також продовжимо сприяти функціонуванню готівкового валютного ринку для забезпечення вузького та стабільного спреду відповідно до нашої Стратегії, в тому числі, шляхом полегшення доступу до безготівкової валюти та збільшення пропозиції готівкової валюти залежно від ринкової кон'юнктури.

49. Ми маємо намір підтримувати достатній рівень валютних резервів протягом періоду дії програми. Завдяки значним зовнішнім фінансовим потокам та кращим, ніж очікувалося, показникам чистого експорту та нижчому рівню приватних відтоків, валютні резерви досягли рекордно високого рівня станом на вересень 2023 року, що дозволило нам упевнено виконати **Кількісний критерій ефективності** на кінець червня щодо чистих міжнародних резервів та **Індикативний цільовий показник** чистих міжнародних резервів на кінець вересня. Враховуючи це перевиконання та усвідомлюючи необхідність підтримки

зовнішньої стабільності за умов високої невизначеності, ми продовжуватимемо утримувати достатні резерви і підтримувати їх на достатньому рівні в середньостроковій перспективі; ми просимо внести зміни для того, щоб збільшити ККЕ на нижню межу ЧМР на кінець грудня 2023 року та ІЦ на кінець березня 2024 року на 8,4 мільярдів доларів США до 24,9 мільярдів доларів США.

50. Ми плануємо ретельно коригувати валютний контроль для підтримки економічного відновлення, зберігаючи при цьому стабільність валютного ринку та враховуючи міркування національної та міжнародної безпеки. Незважаючи на те, що ризики щодо прогнозу залишаються надзвичайно високими, макрофінансову стабільність було збережено, а дисбаланси на валютному ринку зменшилися протягом останніх місяців. Таким чином, хоча ми в цілому збережемо існуючі заходи контролю за валютними операціями та продовжимо ретельно відстежувати та підвищувати ефективність цих заходів, як зазначено у нашій Стратегії, ми маємо намір вибірково пом'якшити заходи валютного контролю для задоволення потреб економіки. Це також послабить тиск на готівковий валютний ринок і слугуватиме орієнтиром для курсових очікувань. Це теж повинно допомогти з часом позбутися трьох практик множинності валютних курсів, що залишилися, і тим самим зменшити стимули для обхідних маневрів та підтримати стабільність валютного курсу.

Незалежність та управління НБУ

51. Відповідно до наших зобов'язань, у 2023 році не було емісійного фінансування дефіциту бюджету. Для пом'якшення ризиків для цінової стабільності, а також захисту незалежності Національного банку та підвищення прозорості, і відповідно до нашого наміру використовувати емісійне фінансування лише тоді, коли інші варіанти були вичерпані, Національний банк та Міністерство фінансів у консультаціях з МВФ створили механізм, який визначає передумови та порядок надання короткострокових авансів для покриття тимчасового дефіциту ліквідності на період дії воєнного стану. Ми також будемо уникати непрямих форм емісійного фінансування, які не входять до основних функцій НБУ, наприклад, шляхом цільового надання ліквідності банкам для придбання державних цінних паперів на первинному ринку. Ми зобов'язуємося утримуватися від використання прибутку НБУ на цільові видатки у 2024 році та спрямуємо цю категорію доходів до Загального фонду Державного бюджету. Пряме фінансування позабюджетних програм з боку НБУ буде повністю уникнутим.

52. Ми залишаємося повністю відданими взятим зобов'язанням зберігати незалежність та інституційну ефективність НБУ. Сильний та незалежний НБУ залишається критично важливим для досягнення макроекономічної стабільності та сприятиме остаточному поверненню до режиму інфляційного таргетування. У зв'язку з цим ми забезпечимо функціонування надійних механізмів управління всередині НБУ. Ми запровадили Меморандум про взаєморозуміння між НБУ та Мінфіном щодо механізму обслуговування НБУ за дорученням Міністерства фінансів зобов'язань Уряду перед МВФ. Нарешті, ми продовжимо дотримуватися наших правил утримання прибутку і забезпечимо, щоб розподіл прибутку НБУ до державного бюджету відбувався відповідно до процедур, встановлених Законом про НБУ.

Ми визнаємо, що витрати на реалізацію монетарної політики через абсорбування ліквідності (процентні витрати за депозитними сертифікатами НБУ) є необхідними та виправданими для підтримки макроекономічної стабільності.

53. У рамках наших зусиль, спрямованих на досягнення нашої стратегічної мети вступу до ЄС, ми продовжимо вдосконалювати концептуальні засади та зміст фінансової звітності Національного банку. Ми прагнемо забезпечити достовірне та своєчасне подання інформації з урахуванням мети та унікальних особливостей діяльності центрального банку. За підтримки технічної допомоги від МВФ та інших партнерів ми вивчимо досвід європейських національних центральних банків, нормативно-правову базу бухгалтерського обліку та фінансової звітності в Європейській системі центральних банків (ЄСЦБ), а також оцінимо готовність Національного банку до переходу на фінансову звітність за стандартами ЄСЦБ.

54. У середньостроковій перспективі ми маємо намір обережно припинити дію спеціальних заходів, вжитих для підтримки цінової та зовнішньої стабільності у воєнний час. Невідкладні виклики воєнного часу зумовили необхідність застосування Національним банком низки нестандартних заходів для підтримки макроекономічної стабільності. Ми будемо прагнути до того, щоб такі заходи були цілеспрямованими, чітко прописаними та обмеженими у часі. Як тільки дозволить ситуація, ми зобов'язуємося поступово скасувати заходи воєнного часу. Це посилить наш інструментарій монетарної політики, збереже довіру до НБУ та його незалежність і тим самим підтримає досягнення наших цілей, що передбачають повернення в кінцевому підсумку до режиму інфляційного таргетування.

G. Фінансовий сектор

55. Наші широкомасштабні надзвичайні заходи дозволили зберегти фінансову стабільність. Ми продовжуватимемо уважно стежити за розвитком подій у фінансовому секторі та вносити необхідні корективи. Завдяки значному прогресу, досягнутому в очищенні банківської системи з 2014 року, на початок війни банки були добре капіталізованими і ліквідними. Незважаючи на серйозний вплив війни, більшість банківських відділень продовжили працювати, послуги онлайн-банкінгу повністю доступні для всіх клієнтів, які мають доступ до Інтернету, система безготівкових платежів функціонує у нормальному режимі, а рівень ліквідності більшості банків відновився. Наприкінці 2022 року для забезпечення безперервності функціонування банківської системи ми запровадили «Power Banking», мережу з понад 2000 відділень банків по всій країні, які спроможні надавати банківські послуги клієнтам навіть під час тривалих відключень електроенергії. У 2023 році ліцензії восьми малих банків (близько 4 відсотків чистих активів системи станом на серпень місяць 2023 року) були відкликані, відповідно до закону воєнного стану, і один банк (також близько 4 відсотків активів системи) було націоналізовано.

56. В процесі підготовки до повернення до нормального стану ми оновили нашу стратегію розвитку фінансового сектора з метою реалізації безпечного,

скоординованого та швидкого згорання надзвичайних заходів у фінансовому секторі з одночасним відновленням дії бухгалтерських та пруденційних норм. Наша Стратегія фінансового сектору 2021 року була оновлена в консультаціях з експертами МВФ, з метою її використання як робочого документу, що потребує періодичного перегляду, внесення змін та розробки планів дій з етапами їх реалізації. Стратегія визначає майбутні пріоритети фінансової системи. Ключові елементи стратегії включають: (i) скоординовані кроки для безпечного згорання надзвичайних заходів (ми прагнемо скасувати більшість надзвичайних пруденційних заходів до кінця березня 2024 року, якщо дозволять умови); (ii) діагностику для кількісної оцінки вартості банківських активів та пріоритетів врегулювання непрацюючих кредитів (NPL); (iii) механізми безпечного вирішення будь-яких потенційних вразливостей; (iv) план дій з визначеною пріоритетністю дій з метою забезпечення моніторингу та вирішення проблеми великої кількості непрацюючих кредитів (NPL); (v) належно розроблені плани на випадок непередбачуваних обставин для реагування на потенційні майбутні потрясіння; (vi) пріоритетне перенесення банківських норм ЄС; і (vii) механізми координації дій між ключовими зацікавленими сторонами, в тому числі для розгляду будь-яких нових ініціатив, що стосуються політики, яку передбачає стратегія. Ми опублікували частини стратегії, які не містять інформації, що є чутливою для ринків у серпні 2023 року.

57. Усвідомлюючи важливість добре обґрунтованої політики у фінансовому секторі, НБУ проводить детальне діагностичне обстеження банків. Це має вирішальне значення для забезпечення виваженої та послідовної оцінки активів банків, що є основою для здійснення 'тріажу' (сортування активів) та визначення способів остаточного очищення балансу. У відповідності до Технічного завдання, прийнятого НБУ у січні 2023 року, ми: (i) відразу після стабілізації ситуації завершимо незалежну оцінку якості активів (AQR); (ii) проведемо подальшу оцінку життєздатності банків та (iii) до кінця червня 2024 року підготуємо пріоритетований міжвідомчий план дій щодо вирішення питання непрацюючих кредитів (NPL). Нині діюча заборона на розподіл банківського капіталу залишатиметься чинною до того часу, поки незалежні висновки оцінки якості активів (AQR) не будуть повністю відображені в регуляторних коефіцієнтах банків та фінансовій звітності. Для кращого розуміння поточної ситуації у банківській системі та отримання інформації для визначення пріоритетів банківського нагляду НБУ, за технічної підтримки Світового банку, ініціював оцінку стійкості, що включає оцінку активів та аналіз платоспроможності банків, які складають 90 відсотків активів банківської системи, яка буде завершена до кінця грудня 2023 року.

58. Ми сповнені рішучості вжити необхідних заходів для подальшого збереження фінансової стабільності та обмеження потенційних фіскальних витрат від будь-яких втручань. Наші пріоритети будуть зосереджені на подальшому збереженні фінансової стабільності з забезпеченням при цьому фінансової та операційної готовності адекватно реагувати на потрясіння. Додатковий тимчасовий податок на прибуток банків, що діятиме у 2024 році, буде запроваджено таким чином, щоб він не викривляв структуру доходів та не створював ризиків для фінансової стабільності чи дисбалансів монетарної трансмісії. Крім того, оголошення про постійне підвищення ставки податку на прибуток банків після закінчення терміну дії тимчасового заходу забезпечить банкам стабільність планування та допоможе їм

підготувати свої баланси до поглинання цього підвищення, яке наблизить ставку податку на прибуток банків до рівня, що існує в багатьох країнах ЄС. Щоб запобігти будь-яким шокам для банківського сектору, НБУ врахує вплив цього податку в планах управління капіталом банків. НБУ та Фонд гарантування вкладів фізичних осіб (ФГВФО) у співпраці з ключовими зацікавленими сторонами та експертами МВФ розробили плани дій на випадок непередбачуваних обставин для реагування на потенційні події з високим рівнем впливу в сферах їхньої відповідальності. Рада фінансової стабільності ухвалила ці плани, пов'язані з підготовкою до потенційних несприятливих рішень щодо конституційності положень Закону про Фонд гарантування вкладів фізичних осіб та Закону щодо удосконалення механізмів виведення банків з ринку (Закон № 590) та оновлений план на випадок непередбачуваних ситуацій з метою підготовки до ризиків судових процесів, пов'язаних з минулими рішеннями щодо виведення банків з ринку. Ми будемо продовжувати стежити за розвитком подій і за необхідності оновлювати ці плани. Ми також будемо продовжувати працювати над нашими давніми пріоритетами, включно із своєчасним поверненням вартості 'історичних' непрацюючих кредитів (NPLs) та активів банків, які були виведені з ринку з одночасною максимізацією повернення їхньої економічної вартості.

59. ФГВФО, Мінфін та НБУ підготують рамкову програму фінансового оздоровлення банків у консультаціях з експертами МВФ (Структурний маяк, запропоновано перенесення на кінець грудня 2024 року). Вона включатиме: (i) механізми фінансової підтримки та покращення фінансового стану ФГВФО; (ii) заходи з посилення операційної готовності, включаючи регулярне оновлення планів оздоровлення та планів на випадок непередбачуваних ситуацій; та (iii) вдосконалення процедур впровадження інструментів врегулювання неплатоспроможності банків та заходів раннього втручання, включаючи тимчасову адміністрацію для антикризового управління; та (iv) приведення у відповідність до найкращих світових практик критеріїв відбору контрагентів НБУ для операцій монетарної політики та операцій кредитора останньої інстанції. Як проміжні кроки, ФГВФО та НБУ, проводячи консультації із зацікавленими МФО, підготує (i) до кінця лютого 2024 року - діагностичну записку про з метою оцінки поточної інфраструктури врегулювання неплатоспроможності банків, включаючи аналіз поточних викликів у сфері обміну інформацією, механізмів координації, а також ефективності прийняття рішень та дій, що передують врегулюванню, здійснюються під час врегулювання та після врегулювання, виходячи з досвіду попередніх уроків та найкращих міжнародних практик; та (ii) на основі цієї діагностики, до кінця квітня 2024 року - дорожню карту, яка визначатиме порядок денний реформ з метою подальшого посилення спроможності урядових органів здійснювати врегулювання та управління кризовими ситуаціями, в тому числі для усунення ключових прогалин до кінця грудня 2024 року,, спираючись на прогрес, досягнутий у рамках раніше впроваджених реформ, та з урахуванням будь-яких відповідних довгострокових цілей, пов'язаних із вступом України до ЄС.

60. Усі наші рішення узгоджуватимуться з загальною стратегією щодо скорочення частки державної власності в банківському секторі. Будь-яке рішення, яке потенційно може привести до збільшення частки державної власності в банківському секторі, буде

прийматися після консультацій з експертами МВФ і суворо обмежуватися питаннями, пов'язаними з рішеннями щодо збереження фінансової стабільності та національної безпеки під час дії воєнного стану. Всі банки з мажоритарною державною власністю залишаться у віданні Мінфіну, а будь-які націоналізовані несистемні банки будуть негайно передані ФГВФО для врегулювання (**Запропонований постійно діючий Структурний маяк**). Ми розглядаємо, як включити наше бачення щодо державних банків та фінансових установ до Стратегії розвитку фінансового сектору. У найближчому майбутньому ключові кроки полягатимуть у наступному:

- Підготовка та впровадження механізму прийняття обґрунтованих рішень щодо будь-яких інших банків, які переходять під контроль держави, що має на меті збереження вартості, забезпечення ефективного операційного менеджменту та прийняття рішень щодо майбутнього таких банків.
- Ми продовжимо аналізувати стан банківської системи, а також розвиток подій та потреби у воєнний час. Спираючись на цей аналіз та на результати оцінки стійкості, проведеної НБУ, ми розглянемо, чи потрібно оновлювати основні стратегічні напрями діяльності державних банків на період воєнного стану та стратегії окремих державних банків до проведення незалежної оцінки якості активів (AQR). Після завершення незалежної оцінки якості активів, ми використаємо її результати для оновлення загальної стратегії реформування державного банківського сектору, а згодом, і стратегій щодо окремих державних банків, у тому числі, щодо приватизації (відповідно до нашої Стратегії розвитку фінансового сектору).
- У процесі підготовки до приватизації державних банків ми переглянемо та, за необхідності, оновимо законопроект 2012 року про приватизацію державних банків, проконсультувавшись з МФО, і подамо його до Парламенту до кінця березня 2024 року.
- До кінця листопада 2024 року ми розробимо стратегії для Української фінансової житлової компанії та Експортно-кредитного агентства відповідно до загальних цілей розвитку фінансового сектору.

61. Ми здійснимо подальші кроки для приведення інфраструктури фінансового та кредитного ринків у відповідність до кращих міжнародних практик.

- *Фінансова звітність.* Ми відновимо законодавчі зобов'язання щодо подання фінансової звітності та звітів про аудит для фінансових установ за 2023 фінансовий рік, а для суб'єктів господарювання, розташованих за межами окупованих територій, - за 2024 фінансовий рік.
- *Правила щодо банківського капіталу.* Усвідомлюючи важливість підготовки до вступу в ЄС, ми зробили аналіз прогалин порівняно з Директивою та Регламентом ЄС про вимоги до капіталу. Ми закриємо виявлені прогалини в структурі регулятивного капіталу до кінця грудня 2023 року і усунемо інші прогалини до кінця грудня 2024 року.

- *Закон про оцінку майна.* Усвідомлюючи необхідність виваженої (справедливої) оцінки нерухомості та банківської застави для всіх суб'єктів господарювання та органів державної влади, Фонд державного майна (ФДМ) проведе консультації з ключовими зацікавленими сторонами, включно з НБУ та МФО, та до кінця березня 2024 року: (i) у координації зі Світовим банком розробить положення, що сприятимуть покращенню проекту змін до закону, зареєстрованому у парламенті "Про оцінку майна, майнових прав та професійну оціночну діяльність в Україні" (№7386), які усувають розбіжності з міжнародними стандартами оцінки, а також (ii) запропонує дорожню карту імплементації, яка включатиме перехідні заходи, деталі допоміжного регулювання та/або інструкцій, а також кроки для посилення цієї професійної діяльності, включаючи додаткові вимоги та спеціалізоване ліцензування для оцінки банківських активів, страхових активів та застави.
- *Бази даних та індекси нерухомого майна.* Для підвищення прозорості ринку нерухомості для учасників, у тому числі міжнародних інвесторів, посилення системного аналізу та зменшення системних ризиків, а також покращення оцінки банківської застави, НБУ та Міністерство юстиції проведуть консультації з ключовими зацікавленими особами та підготують детальну пропозицію до кінця березня 2024 року. Ця пропозиція міститиме деталі та часові рамки для впровадження: (i) загальнодоступної бази даних цін під час операцій з нерухомістю з детальними метаданими, включаючи структурні параметри первинного та вторинного ринку; та (ii) індексів цін на житлову та комерційну нерухомість. На основі цієї пропозиції НБУ підготує засади для розробки та щорічної публікації прогнозу індексу цін на нерухомість.
- *Винагорода в банках.* До кінця грудня 2023 року НБУ вдосконалив нормативну базу щодо політики винагороди в банках, запровадивши вимоги щодо обмеження змінної складової винагороди та механізмів виплат вищому керівництву банків, наблизивши її до стандартів ЄС (статті 92-96 Директиви 2013/36/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 26 червня 2013 року та Делегованого Регламенту Комісії (ЄС) № 2021/923 від 25 березня 2021 року).
- *Віртуальні активи.* Чинне законодавство щодо віртуальних активів може створювати ризики для цінової стабільності та ефективності механізму монетарної трансмісії. До кінця червня 2024 року НБУ та НКЦПФР підготують оновлення законодавства за технічної допомоги МВФ та в консультаціях зі співробітниками МВФ, щоб привести його у відповідність до найкращих міжнародних практик, враховуючи цілі економічного розвитку та пом'якшуючи ризики для цінової та фінансової стабільності.

62. Ми повністю готові до подальшого посилення банківського нагляду.

- *Управління та нагляд.* У 2023 році ми вжили таких заходів: (i) відокремили підрозділ моніторингу пов'язаних з банками осіб від банківського нагляду; та (ii) посилили процес прийняття рішень Наглядом комітетом шляхом запровадження «наглядних панелей» як консультативного органу Комітету, що забезпечує додаткову незалежну експертизу з боку відповідних профільних експертів. Мета полягає в тому, щоб стимулювати критичне ставлення до рекомендацій наглядових груп, сприяти горизонтальним комунікаціям між

зацікавленими сторонами, а також послідовності у прийнятті рішень і висвітлювати питання, які потребують особливої уваги; та (iii) усвідомлюючи критичну важливість виїзних перевірок, ми відновили планові перевірки як для банківських, так і для небанківських установ з одночасним забезпеченням НБУ свободи у прийнятті рішень щодо питань, пов'язаних із безпекою персоналу. До кінця вересня 2024 року, в консультаціях з персоналом МВФ, ми проведемо дослідження ефективності нових «наглядних панелей».

- *Перехід до ризик-орієнтованого нагляду.* Ми підготуємо та впровадимо методологію наглядової оцінки ризиків для визначення пріоритетів наглядової діяльності **(Структурний маяк, кінець червня 2024 року)**. Ми застосуємо цю методологію до всіх банків і підготуємо план наглядових заходів до кінця грудня 2024 року. Ми також скоригуємо організаційну структуру банківського нагляду з метою підвищення ефективності при переході до ризик-орієнтованого підходу; і продовжимо вдосконалювати професійну спроможність банківського нагляду, що включатиме розробку необхідних професійних профілів та багаторічну програму навчання для нових працівників.
- *ПВК та банківський нагляд.* Ми продовжимо посилювати нагляд за банками та постачальниками платіжних послуг. Зовсім нещодавно покращення нагляду за гральним бізнесом допомогло покласти край незаконним схемам ухилення від сплати податків і призвело до десятикратного збільшення податкових надходжень від грального бізнесу у 2023 році порівняно з 2022 роком.

63. Ми зміцнимо правову, регуляторну та наглядову базу для небанківських фінансових установ (НФУ) та фінансових ринків.

- *Бенефіціарна власність.* З жовтня 2021 року НБУ вимагає від усіх НФУ (крім кредитних спілок) розкривати інформацію про своїх власників та виправляти будь-які непрозорі структури власності. Ми продовжимо моніторинг та вживатимемо наглядових заходів щодо тих НФУ, які не виконують цю вимогу.
- *Законодавча база.* У грудні 2021 року – липні 2023 року ми ухвалили закони "Про фінансові послуги та фінансові компанії" (№ 1953), "Про страхування" (№1909) та "Про кредитні спілки" (№3254). Більшість положень цих законів набудуть чинності в січні 2024 року, і НБУ готує необхідні нормативно-правові акти для їх імплементації. Правила для страхових посередників застосовуватимуться з січня 2025 року, а вимоги Директиви 2009/138/ЄС (Solvency II) - з січня 2027 року. НБУ та ФГВФО планують ініціювати розробку системи гарантування вкладів для кредитних спілок та системи гарантування виплат для компаній зі страхування життя після скасування воєнного стану та введення в дію підзаконних актів, необхідних для забезпечення виконання нових законів. З метою посилення управління Моторним (транспортним) страховим бюро України (МТСБУ) ми подали до Парламенту зміни до Закону України "Про обов'язкове страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів" (№8300). Ми також забезпечимо прийняття закону Парламентом до кінця травня 2024 року. Окрім покращення управління, прийняття закону сприятиме вдосконаленню державного нагляду за діяльністю МТСБУ та

приведенню її у відповідність до Європейської директиви про автострахування (2009/103/ЄС).

- *Вимоги до капіталу та звітності.* З метою подальшого зміцнення ринку НФУ НБУ підвищить вимоги до капіталу для фінансових компаній до кінця грудня 2023 року та надасть 6-місячний перехідний період для існуючих учасників ринку для приведення їхньої діяльності у відповідність до нових вимог. Для подальшого зміцнення платіжного ринку до кінця грудня 2023 року ми подамо до парламенту законопроект, який посилить регуляторні вимоги до учасників ринку, а до кінця травня 2024 року ми забезпечимо його ухвалення. Крім того, НБУ підвищить вимоги до капіталу учасників платіжного ринку відповідно до Директиви ЄС про платіжні послуги (PSD2, 2015/2366) та найкращих міжнародних практик до кінця червня 2024 року. До кінця вересня 2024 року НБУ також підготує методологію оцінки наглядових ризиків, яка враховуватиме види діяльності НФУ з метою переходу до ризик-орієнтованого підходу до нагляду за НФУ.
- *Нагляд за ринком.* Ми залишаємося відданими прийняттю законопроект, яким будуть внесені зміни до Закону (№5865) про Національну комісію з цінних паперів та фондового ринку (НКЦПФР) з метою посилення повноважень НКЦПФР, її незалежності та інституційної спроможності, а також її мандату щодо транскордонного та внутрішнього співробітництва. Ми забезпечимо, щоб закон враховував мандат інших регуляторів, і ми будемо швидко рухатися до узгодження з принципами Міжнародної організації комісій з цінних паперів (МОКЦП/IOSCO), щоб дозволити Україні стати підписантом багатостороннього Меморандуму про взаєморозуміння з МОКЦП до кінця грудня 2024 року з повною імплементацією інших положень закону до кінця грудня 2025 року. НКЦПФР вживатиме заходів для підвищення операційної ефективності системи контролю НБУ за рухом капіталу в консультаціях з НБУ.
- *Регуляторна ефективність.* Ми виключимо нормативно-правові акти НБУ щодо НФУ зі сфери дії Закону України "Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності", зі сфери дії якого вже виключено інші нормативно-правові акти НБУ. Ми беремо на себе зобов'язання, що проекти нормативно-правових актів НБУ щодо НФУ проходитимуть процес громадського обговорення, який відповідатиме нормам ЄС.

64. Визнаючи її важливу каталітичну роль у післявоєнному відновленні економіки, ми підготуємо інфраструктуру фінансового ринку.

- *Інфраструктура ринку капіталу.* Для іноземних інвесторів необхідні механізми прямого доступу до ринкових боргових інструментів окрім державних цінних паперів. НБУ, в консультаціях з ключовими зацікавленими сторонами, проаналізує поточний стан інфраструктури ринку капіталу в Україні та визначить пріоритетні шляхи її розвитку.
- *Система страхування воєнних ризиків.* До кінця січня 2024 року НБУ разом із Міністерством економіки та Міністерством фінансів розробить концептуальну записку щодо створення повнофункціональної системи страхування воєнних ризиків.

- *Умови кредитування.* НБУ, консультуючись із ключовими зацікавленими сторонами, підготує комплексну стратегію підтримки відновлення кредитування з урахуванням фінансової стабільності до кінця травня 2024 року.
- *Відповідальне споживче кредитування.* Ми залишаємося налаштованими на те, щоб Закон "Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо удосконалення державного регулювання у сфері споживчого кредитування" (№9422) був ухвалений Парламентом до кінця 2023 року. Це сприятиме приведенню споживчого кредитування НФУ у відповідність до міжнародних стандартів та розвитку відповідального ціноутворення на споживчі кредити.

65. Ми відтермінуємо імплементацію Закону про адміністративні процедури (№2073-20) для НБУ, ФГВФО та НКЦПФР до кінця грудня 2024 року, визнаючи, що пріоритети воєнного часу поклали значний тягар на ці інституції. Імплементації цього закону для цих установ передуватиме всебічна оцінка його наслідків для їхньої діяльності та вжиття відповідних заходів, у тому числі, за необхідності, внесення змін до законодавства, до дати імплементації. Це допоможе забезпечити баланс між вимогами належної правової процедури та здатністю цих установ ефективно виконувати свої повноваження відповідно до їхніх установчих документів та спеціальних законів у сфері фінансових послуг. Оцінка буде проведена до кінця червня 2024 року спеціально створеною робочою групою при Раді з фінансової стабільності в консультаціях з МФО.

66. Нарешті, ми продовжимо наші зусилля щодо повернення вартості активів колишніх акціонерів збанкрутілих банків. Ми ще раз підтверджуємо наше зобов'язання продовжувати зусилля щодо повернення вартості активів збанкрутілих банків і утримуватися від будь-якого втручання в поточні стратегії повернення активів найбільшого банку, націоналізованого в 2016 році, та ФГВФО.

Н. Урядування та зростання

Сприяння середньо- та довгостроковому зростанню

67. Ми залишаємося твердо налаштовані впроваджувати програму структурних реформ, які складуть основу для надійного післявоєнного зростання та відкриють шлях до вступу до ЄС. Після війни Україні необхідно буде мати високі і стійкі темпи економічного зростання для відбудови економіки і відновлення рівня життя населення якомога швидше. Це вимагатиме безпрецедентних обсягів інвестицій, у тому числі за рахунок постійної донорської підтримки, повернення мігрантів та відновлення людського капіталу. Державний сектор відіграватиме важливу роль у процесі відновлення, і ми повністю визнаємо, що заходи щодо підвищення ефективності та прозорості управління державним сектором матимуть вирішальне значення для сприяння отриманню вкрай необхідного донорського фінансування. Ми також визнаємо, що значна частина інвестицій має надходити з приватних джерел і що реформи та заходи, спрямовані на забезпечення верховенства права, функціонування незалежних та сильних антикорупційних інститутів та забезпечення рівних умов ведення бізнесу, матимуть

вирішальне значення для залучення необхідних інвестицій, а також для заохочення повернення мігрантів. Найближчим часом наші зусилля будуть зосереджені, зокрема, на зміцненні системи державних закупівель з метою приведення її у відповідність до законодавства ЄС та реалізації заходів щодо дерегуляції економічної діяльності та поліпшення бізнес-клімату. Крім того, ми бачимо сильний, стабільний банківський сектор як важливу опору на етапі відбудови. Ринкове фінансове посередництво допоможе приватному сектору мобілізувати заощадження на відновлення, що сприятиме підвищенню продуктивності та підтримуватиме високі та стійкі темпи зростання.

68. Загалом, ми будемо дотримуватися комплексної стратегії щодо критичних витрат на відновлення та відбудову. На основі спільного аналізу, проведеного Урядом України, Світовим банком, Європейською комісією та Організацією Об'єднаних Націй, друга Швидка оцінка завданої шкоди та потреб на відновлення (RDNA2) оцінила загальну вартість відновлення та відбудови в розмірі 411 млрд доларів США. Наші короткострокові галузеві пріоритети зосереджені на житлово-комунальному господарстві, соціальній інфраструктурі, розмінуванні, транспорті, енергетичній інфраструктурі та приватному секторі. Ми рішуче налаштовані на впровадження комплексної стратегії включення таких витрат на відновлення та відбудову в структуру програми, беручи до уваги проблеми боргової стійкості, включно з оцінкою наявності відповідної структури фінансування (тобто грантів та пільгового фінансування), потенціалу його освоєння та режиму державних гарантій (див. ¶43). Загалом, ми зобов'язуємося використовувати бюджетні процеси для фінансування наших зусиль з відновлення у прозорий спосіб, що відповідає принципам бюджетної єдності, узгодженості та передбачуваності з чітким розподілом ролей між ключовими зацікавленими сторонами, що буде відображено в дорожній карті управління державними інвестиціями, включаючи сильну контролюючу роль Мінфіну (¶32, ¶33).

69. Наша стратегія післявоєнної відбудови відповідатиме найвищим стандартам прозорості та підзвітності. У координації з міжнародними партнерами ми плануємо повною мірою скористатися перевагами цифрових технологій у реалізації повного циклу державних інвестиційних проектів (¶33, ¶67). Комплексний аудит використання коштів, виділених на відбудову, аудит ефективності окремих проектів (включаючи проектні витрати, досягнення та результати), а також своєчасна публікація звітів про результати таких аудитів також будуть ключовими елементами стратегії відбудови. Стратегія інтегруватиме та впроваджуватиме механізми запобігання та виявлення корупційних ризиків, а справи, за необхідності, передаватимуться до антикорупційних інституцій для вчинення подальших дій. Відповідно до їхнього меморандуму про взаєморозуміння НАБУ та Державне агентство з відновлення та розвитку продовжать співпрацю та обмін інформацією з метою запобігання та виявлення корупції.

70. Ми вживатимемо заходів для реформування та посилення Антимонопольного комітету України (АМКУ). У вересні ми прийняли зміни, які посилюють правову базу АМКУ, щоб дозволити йому ефективно реалізовувати свої повноваження щодо сприяння ринковій конкуренції та боротьби з монополістичними практиками. Ми плануємо продовжувати

вдосконалювати нормативно-правову базу та інституційну спроможність АМКУ, щоб забезпечити інституційну незалежність АМКУ, розширюючи та посилюючи його виконавчі повноваження.

Протидія корупції та верховенство права

71. Наша програма реформ у сфері протидії корупції та забезпечення верховенства права спрямована на ефективну боротьбу з корупцією, підтримку довіри громадськості та просування до нашої мети членства в ЄС. Ми залишаємося твердо налаштованими зберегти незалежні, компетентні і надійні інституції для протидії корупції на високому рівні. Ми збережемо важко здобуті успіхи у побудові незалежної та ефективної антикорупційної інфраструктури та запобігатимемо будь-якому відступу від досягнутого прогресу.

72. Зобов'язання державних службовців щодо декларування активів відновлено, включно з публічним доступом до таких декларацій. У жовтні було прийнято закон, який відновив зобов'язання державних службовців (за виключенням осіб безпосередньо залучених до мобілізаційних та військових зусиль) подавати та оприлюднювати декларації про активи під час воєнного стану, а також відновлено функції Національного агентства з питань запобігання корупції (НАЗК) щодо перевірки декларацій про активи. Крім того, він повертає повний доступ громадськості до декларацій про майно державних службовців (з урахуванням встановлених винятків щодо особистої безпеки) у відповідь на вимогу громадськості щодо прозорості та вето Президента, накладене у вересні. Для сприяння заповненню декларацій державними службовцями НАЗК також удосконалило систему декларування активів, щоб забезпечити автоматичне заповнення інформації з інших пов'язаних баз даних та реєстрів (у тому числі щодо об'єктів нерухомості, транспортних засобів, доходів, акцій, корпоративних прав та бенефіціарної власності), дотримуючись при цьому зобов'язань державних службовців щодо правдивого та своєчасного подання декларацій про активи. **(Структурний маяк, кінець жовтня).** Надалі ми будемо ефективно впроваджувати відновлену систему декларування активів, шляхом забезпечення подання декларацій до кінця січня 2024 року відповідно до прийнятого закону, а також шляхом моніторингу виконання державними службовцями обов'язку подавати правдиві, повні та точні декларації про активи (зокрема, про майно, що перебуває у бенефіціарній власності їх та членів їхніх сімей). У зв'язку з цим НАЗК максимально використовуватиме технологічні рішення для ефективного аналізу декларацій про активи та застосовуватиме ризик-орієнтований підхід до перевірки. Загалом, наявність ефективної системи декларування про активи матиме вирішальне значення для зміцнення довіри з боку громадськості та донорів, а також для захисту державних коштів, особливо тих, що спрямовуються на відновлення та відбудову.

73. Ми залишаємося твердо налаштовані посилити ефективність антикорупційних інституцій.

- На основі законопроекту про САП, поданого у вересні, та з метою подальшого посилення інституційної автономії та спроможності САП в рамках Конституції, буде ухвалено законодавство, спрямоване на те, щоб: (а) удосконалити процедури відбору

керівника САП та ключових посадових осіб, надавши вирішальну роль і вирішальний голос незалежним експертам з міжнародним досвідом; (b) посилити спроможність регулювати його організаційну діяльність, включно з виділенням його в окрему юридичну особу в структурі Офісу Генерального прокурора; (c) створити механізми дисциплінарної відповідальності та підзвітності керівництва САП (включно з оцінкою ефективності роботи та періодичним зовнішнім аудитом, що проводиться незалежними експертами з міжнародним досвідом у сфері антикорупційного правозастосування); та (d) посилити процесуальну автономію САП у розслідуванні корупційних справ шляхом внесення змін до Кримінального процесуального кодексу, зокрема, щодо продовження строків розслідування, вирішення спорів про підслідність за участю НАБУ, а також проведення спільних розслідувань. **(Структурний маяк, кінець грудня 2023 року).**

- Як і передбачено законом, зовнішній аудит ефективності діяльності НАБУ за участі трьох незалежних експертів з міжнародним досвідом буде завершено, а його звіт оприлюднено **(Запропонований Структурний маяк, кінець вересня 2024 року)**, через рік після призначення у березні 2023 року його нового керівника. Для ефективної імплементації закону, що надає НАБУ право на перехоплення комунікацій (прослуховування), ми розробимо план його імплементації в період після завершення воєнного стану з метою забезпечення НАБУ ресурсами, обладнанням та технологічними рішеннями для самостійного перехоплення комунікацій зі стаціонарних та мобільних пристроїв. Відповідно до наших ширших планів реформування системи судової експертизи для кримінального судочинства, ми забезпечимо НАБУ доступ до незалежних і компетентних судових експертів, що дозволить йому ефективно виконувати свої слідчі повноваження, зокрема розслідування складних корупційних схем.
- У вересні минулого року Вища рада правосуддя оголосила двадцять чотири нових вакансії до Вищого антикорупційного суду (ВАКС) як у першій (15 вакансій), так і в апеляційній (9 вакансій) інстанціях. Ми забезпечимо відкритий та конкурсний відбір на ці нові вакансії та належне забезпечення їхніх кадрових та офісних потреб. У зв'язку з цим Громадська рада міжнародних експертів буде переформована за рахунок номінацій від міжнародних та іноземних організацій відповідно до законодавства, а остаточні призначення будуть завершені до кінця липня 2024 року. Для підвищення ефективності ВАКС та спрощення слухань будуть прийняті зміни до Процесуального кодексу, які раціоналізують розгляд справ або питань у першій інстанції одним суддею ВАКС або колегією у складі трьох суддів ВАКС **(Запропонований Структурний маяк, кінець березня 2024 року).**

74. Ми рухаємося вперед у напрямі забезпечення ефективного режиму боротьби з відмиванням коштів на основі оцінки ризиків. Ключовою метою системи протидії відмиванню коштів та фінансуванню тероризму (ПВК/ПФТ) є запобігання, виявлення та протидія відмиванню доходів, одержаних унаслідок корупційних дій, за допомогою ефективного ризик-орієнтованого нагляду у сфері ПВК/ПФТ. У світлі змін, внесених у листопаді

2022 року до законодавства щодо ПВК/ПФТ, у жовтні ми внесли подальші зміни до закону про ПВК/ПФТ з метою відновлення зобов'язань фінансових установ щодо впровадження посиленних заходів належної перевірки (due diligence) політично значущих осіб на основі ризик-орієнтованого підходу відповідно до стандартів Групи з розробки фінансових заходів боротьби з відмиванням грошей (FATF). У поправках до закону про ПВК/ПФТ ми не включили Реєстр національних публічних діячів з іменами, оскільки це суперечило б стандартам FATF. Після відновлення планових перевірок та прийняття змін до законодавства у сфері ПВК/ПФТ щодо політично значущих осіб, НБУ проведе тематичну перевірку дотримання фінансовими установами заходів належної перевірки (due diligence) політично значущих осіб до кінця червня 2024 року. До кінця серпня 2024 року Національний банк видасть роз'яснення для фінансових установ та інших небанківських установ, нагляд за якими здійснює НБУ, яка відповідатиме стандартам FATF щодо застосування ризик-орієнтованого підходу до політично значущих осіб та включатиме відповідні приклади кейсів. У зв'язку з цим ми прагнемо інвестувати в розвиток потенціалу нових та наявних співробітників НБУ для покращення організаційної діяльності, збереження гнучкості та швидкого реагування на зміни та виклики у сфері ПВК/ПФТ. Ми також підвищимо ефективність режиму бенефіціарної власності з метою підвищення прозорості державних закупівель, виявлення конфліктів інтересів через прозорі структури власності та запобігання неправомірному використанню компаній.

75. Ми прагнемо удосконалювати дію принципу верховенства права та продовжувати судові реформи. У рамках наших зобов'язань щодо вступу до ЄС в серпні було схвалено закон, який посилює процес перевірки кандидатів до Конституційного Суду. Наразі ми формуємо Консультативну групу експертів у складі шести осіб (троє з яких будуть номіновані міжнародними партнерами) і розпочнемо відкритий конкурс на заміщення вакантних посад суддів Конституційного Суду. Ми завершимо призначення на решту вакантних посад у Вищій раді правосуддя шляхом забезпечення відкритих та прозорих процедур відбору кандидатів Етичною радою. Після ліквідації Окружного адміністративного суду Києва у грудні 2022 року ми ухвалимо Закон про створення нового суду, який розглядатиме адміністративні справи проти національних державних органів (наприклад, НБУ, НАБУ, НАЗК) суддями, які пройшли належну перевірку на професійну компетентність та добросовісність за умови вирішального та визначального голосу незалежних експертів з міжнародним досвідом **(Запропонований Структурний маяк, кінець липня 2024 року).**

76. Ми маємо намір провести нову діагностику врядування та рівня корупції за технічної допомоги МВФ після скасування воєнного стану. Опублікований звіт дасть оцінку корупційних вразливостей та недоліків управління, пов'язаних з ключовими державними функціями, і сформулює майбутні реформи в післявоєнному сценарії. У зв'язку з цим та у світлі Антикорупційної стратегії, затвердженої Верховною Радою у червні 2022 року, НАЗК щорічно публікуватиме звіт про її виконання.

Корпоративне управління в державних банках та на державних підприємствах

77. Ми продовжимо зміцнювати управління державними банками (ДБ). Ми залишаємося відданими підтримці духу реформ корпоративного управління в державних

банках та забезпеченню їхнього функціонування на професійній та комерційній основі без політичного втручання в операційні питання. У першій половині 2023 року ми призначили новий склад незалежних членів наглядових рад державних банків. Наразі Національний банк застосовує свою систему оцінювання професійної придатності та сумлінності відібраних кандидатів. Після завершення процесу відбору в цьому циклі ми вже оцінили ефективність нових процедур і внесемо деякі незначні корективи в процедури після консультацій з зацікавленими МФО. Ми також запровадимо порядок проведення щорічного оцінювання ефективності для всіх державних банків у 2024 році. Перша така оцінка ефективності буде проведена для кожного з банків на початку 2025 року (на основі результатів 2024 року). У серпні 2025 року Міністерство фінансів опублікує основні результати своєї першої щорічної оцінки разом із запропонованими Кабінетом Міністрів заходами щодо реагування на ці висновки.

78. Ми взяли на себе зобов'язання зміцнити корпоративне управління на державних підприємствах (ДП). На початку 2024 року буде ухвалено законопроект (№5593-Д), який приведе систему корпоративного управління ДП у загальну відповідність до Керівних принципів ОЕСР щодо корпоративного управління державними підприємствами та пом'якшить фінансові ризики. Ця реформа, серед іншого, має на меті, запровадити процедуру регулярної незалежної оцінки наглядових рад ДП та чіткі критерії для дострокового припинення повноважень наглядової ради. Загалом, це посилить підзвітність та розширить повноваження наглядових рад, завдяки чому вони матимуть вирішальні повноваження призначати та звільняти керівників та встановлювати винагороду керівникам (на основі державної політики оплати праці). З точки зору бюджетного фінансування та управління державними фінансами для обмеження квазі-фінансових ризиків та забезпечення боргової стійкості ми забезпечимо сильну контролюючу роль Мінфіну у відносинах з державними підприємствами щодо фінансової передбачуваності, звітності, прозорості та підзвітності, включно із затвердженням ключових фінансових показників державних підприємств у фінансових планах або щорічних листах власника для природних монополій та стратегічних ДП. Під час дії воєнного стану та протягом 12 місяців після його відміни, але не більше ніж протягом 3 років, мінімальний рівень дивідендів ДП буде встановлений у законопроекті №5593-Д. Після ухвалення законопроекту №5593-Д ми розробимо нові підзаконні акти, які забезпечать імплементацію цього закону, в тому числі запровадять процес фінансового планування державних підприємств, включаючи фінансові показники, які узгоджуватимуться з контролюючою роллю Мінфіну. Це також включатиме оновлений процес призначення та ефективну процедуру незалежної оцінки наглядових рад державних підприємств, відповідно до стандартів ОЕСР. Правові механізми, встановлені Законом № 5593-Д, не застосовуватимуться до державних банків.

79. Ми вивчаємо варіанти посилення управління державними підприємствами в рамках існуючої програми реформування корпоративного управління ДП у тісній співпраці з міжнародними партнерами. Спираючись на передовий досвід та вкладаючи його в контекст поточних реформ корпоративного управління ДП, ми чітко визначимо обсяг та мандат варіантів покращення управління ДП, таких як централізовані режими, в тому числі,

визначення ролей та мандатів ключових державних установ, залучених до управління ДП, таких як Мінфін, Міністерство економіки, КМУ та ФДМУ. Для початку, за тісних консультацій з міжнародними партнерами, ми будемо дотримуватися наступного порядку денного реформування ДП (як зазначено у §77) та послідовності заходів політики: (i) прийняття закону про корпоративне управління ДП; (ii) імплементація відповідних підзаконних актів; включаючи створення методології та подальше проведення регулярних незалежних оцінок наглядових рад ДП; (iii) як проміжний крок, оцінка фінансового стану та фінансових ризиків державних підприємств у політиці державної власності до кінця березня 2024 року; та (iv) розробка комплексної політики державної власності та дивідендів, а також стратегії приватизації. **(Запропонований структурний маяк, кінець серпня 2024 року).** Зміст цієї стратегії буде обговорено та узгоджено під час проведення наступних переглядів. Важливо зазначити, що вищезазначені кроки є необхідними передумовами для вивчення варіантів покращення управління державними підприємствами. У більш широкому сенсі, ми також оцінимо фінансову життєздатність ключових державних підприємств як внесок у розробку механізму подолання квазі-фінансових витрат, включаючи застарілі зобов'язання з надання публічних послуг (ПСО).

80. Ми, як і раніше, рішуче налаштовані на проведення реформи корпоративного управління в енергетичному секторі. Ми зобов'язуємося впровадити необхідну та критичну важливу реформу корпоративного управління в ТОВ "Оператор газотранспортної системи України" (ОГТСУ). З цією метою ми здійснили наступні кроки: (i) передача пакету акцій ОГТСУ від МГУ до Міністерства енергетики 22 вересня та прийняття 27 жовтня нового статуту, який було розроблено та погоджено з НКРЕКП в консультаціях з Секретаріатом Енергетичного Співтовариства **(Структурний маяк, кінець липня 2023 року, не виконано)**; та (ii) відбір та призначення наглядової ради для ОГТСУ **(Структурний маяк, кінець жовтня 2023 року).** Ми зобов'язуємося забезпечити незалежну оцінку наглядової ради ОГТСУ через рік після її призначення. Щодо інших критично важливих енергетичних державних підприємств, ми введемо сьомого члена до наглядових рад Нафтогазу та Укренерго, а також зобов'язуємося розпочати незалежну оцінку їхніх наглядових рад на початку 2024 року та завершити її до кінця червня 2024 року.

Реформи енергетичного сектору

81. Ми рішуче налаштовані, як тільки дозволять обставини, на реалізацію, своєчасної і амбітної програми реформ, спрямованих на вирішення давніх структурних проблем в енергетичному секторі, які були ускладнені війною. Критична енергетична інфраструктура України була швидко відремонтована після частих її обстрілів, Україна відновила експорт електроенергії до сусідніх країн у квітні, а газові сховища були швидко заповнені напередодні опалювального сезону 2023/24 відповідно до урядового завдання. Ми також підвищили ціни на електроенергію для населення з 1 червня, щоб допомогти відновити стабільність енергосистеми напередодні опалювального сезону 2023/24. Ми добре підготувалися до зимового сезону, в тому числі плануємо ремонт критично важливої енергетичної інфраструктури. Після завершення війни порядок денний реформ в

енергетичному секторі, серед іншого, вимагатиме відновлення та посилення конкуренції на оптовому та роздрібному ринках газу. Крім того, забезпечення стійкості системи та зменшення квазі-фіскальних зобов'язань вимагатиме поступового підвищення тарифів на газ та електроенергію до рівня відшкодування витрат з одночасним виділенням достатніх та адресно спрямованих ресурсів для захисту вразливих домогосподарств.

82. Наш безпосередній пріоритет полягає в тому, щоб стримувати негативний вплив війни на енергетичний сектор. Це означає забезпечення достатнього обсягу ресурсів для ключових великих держпідприємств. У короткостроковій перспективі меню варіантів включає підвищення тарифів, залучення зовнішнього фінансування та надання прозорої та виняткової прямої бюджетної підтримки за наявності бюджетних ресурсів.

- Стримане внутрішнє споживання, а також стійкий і зростаючий внутрішній видобуток обмежили потребу в імпорті газу в цьому опалювальному сезоні. Для наступного опалювального сезону 2024-25 рр. за базовим сценарієм може знадобитись до 2 млрд куб. м додаткового імпорту газу, але ми очікуємо, що цей обсяг буде нижчим завдяки розширенню видобувних потужностей Нафтогазу. Нафтогаз забезпечив додаткове фінансування для імпорту газу через ЄБРР та двосторонніх донорів. Якщо Нафтогаз стикнеться з дефіцитом ліквідності, ми оцінимо суму компенсації за виконання публічних спеціальних обов'язків (ПСО) у 2024 році на основі фактичних документально підтверджених витрат Нафтогазу, перевірених Державною службою аудиту та іншими зацікавленими особами. Відповідні розрахунки будуть завершені до кінця серпня 2024 року. Потенційний тиск на видатки через імпорт газу та компенсацію ПСО буде врахований за допомогою коригувальника цільових показників бюджетного сальдо у залежності від результатів зазначеної вище оцінки та наявних обсягів фінансування, при тому що максимальна величина такого коригувальника буде обмежена сумою в 60 мільярдів гривень (приблизно 1 відсоток ВВП).
- На доходи ОГТСУ вплинули багато факторів, в тому числі: низькі тарифи, великі несанкціоновані відбори газу, виплати Нафтогазу та падіння доходів від транзиту з травня 2022 року, адже ключова точка входу знаходиться в окупованих регіонах. Оператор ГТС скорочує витрати (в тому числі інвестиційні) для підтримання своєї ліквідності, і після завершення критично важливих реформ корпоративного управління (див. [180]) стратегія компанії має бути швидко скоригована для відображення її нового операційного середовища шляхом оптимізації розміру системи та визначення альтернативних джерел постачання. Це матиме вирішальне значення для фінансової та операційної підготовки ОГТСУ до можливого сценарію нульового транзиту, коли термін дії транзитного контракту закінчиться наприкінці 2024 року. Зокрема, ми приймемо законопроект №6133, який дозволяє спеціальний режим роботи ОГТСУ, щоб зменшити його операційні витрати та обслуговування для некритичних цілей транспортування газу.
- Підприємства теплокомуненерго (ТКЕ) накопичили значний обсяг заборгованості перед "Нафтогазом" до і після початку війни, яка є наслідком накопиченої різниці в тарифах та впливу війни. Ми вирішимо це питання комплексно, коли зменшиться тиск на бюджет,

пов'язаний з війною, шляхом розробки нової тарифної методології. Поки що ми визначимо обсяг заборгованості та фінансовий стан ТКЕ за допомогою кабінетного аудиту, проведеного авторитетною аудиторською фірмою, що розрізнить заборгованість, що утворилася до та після лютого 2022 року (**Запропонований Структурний маяк, кінець червня 2024 року**). Це допоможе з'ясувати обсяг заборгованості та фінансовий стан ТКЕ, в тому числі причини накопичення заборгованості, напередодні опалювального сезону 2024/25 років.

I. Моніторинг програми

83. Моніторинг виконання Програми у 2024 році здійснюватиметься шляхом щоквартальних переглядів за допомогою кількісних критеріїв ефективності, індикативних цілей та структурних маяків. Ми зобов'язуємося надавати експертам МВФ усі дані, необхідні для належного моніторингу програми, включаючи дані та інформацію, детально описані в Технічному меморандумі про взаєморозуміння (ТМВ), що додається. Повний графік переглядів наведено в супровідному Експертному звіті, а кількісні критерії детально описані в Таблиці 1. Програма також буде контролюватися за допомогою постійно діючого критерію виконання щодо відсутності накопичення заборгованості за зовнішніми виплатами та стандартних постійно діючих критеріїв виконання. Структурні маяки, визначені в цьому МЕФП, узагальнені в Таблиці 2. Очікується, що третій та четвертий перегляди відбудуться 29 лютого 2024 року та 15 червня 2024 року або пізніше, на основі кількісних критеріїв ефективності відповідно на кінець грудня 2023 року і кінець березня 2024 року та відповідних структурних маяків.

Таблиця: Україна: Кількісні критерії ефективності та індикативні цілі 1/
(Кінець періоду; млрд. гривень, якщо не вказано інше)

	Червень 2023					Вересень 2023					Грудень 2023		Березень 2024		Червень 2024		Вересень 2024		Грудень 2024		
	КВЕ	Коригувальний	Скоригований КВЕ	Факт	Статус	Ці	Коригувальний	Скоригована Ці	Факт	Статус	Запропонований переглянутий КВЕ	КВЕ	Запропонований переглянутий КВЕ	Ці	Запропонована переглянутий Ці	Запропонована Ці	Запропонована Ці	Запропонована Ці	Запропонована Ці		
1. Кількісні критерії ефективності 1/2/																					
Нижня межа касового первинного сальдо сектору загальнодержавного управління не пов'язаного з обороною, без урахування грантів (- означає дефіцит) 2/ 3/	213,000		213,000	278,872	Виконано	242,900		242,900	404,895	Виконано	96,737	105,000	100,000	140,715	150,000	257,184	368,313		415,410		
Нижня межа податкових надходжень (без урахування ЄСВ)	696,400		696,400	747,986	Виконано	1,094,700		1,094,700	1,187,653	Виконано	1,679,170	1,653,992	420,000	426,300	835,000	880,400	1,398,600		2,042,250		
Граничний розмір гарантованого державою боргу 4/	37,000	11,917	48,917	17,731	Виконано	37,000	11,917	48,917	19,571	Виконано	37,000	37,000	46,000	47,900	46,000	47,900	47,900		47,900		
Нижня межа чистих міжнародних резервів (млн дол. США) 5/	16,500	-63	16,437	26,284	Виконано	16,500	-1,975	14,525	28,138	Виконано	16,500	24,900	16,500	25,400	16,500	25,300	25,400		23,000		
II. Індикативні цілі 1/ 2/																					
Нижня межа загального касового сальдо сектору ЗДУ без урахування грантів (- означає дефіцит)	-730,000		-730,000	-660,336	Виконано	-1,141,100		-1,141,100	-1,027,513	Виконано	-1,674,500	-1,744,668	-354,000	-344,485	-750,000	-725,996	-1,123,107		-1,557,208		
Верхня межа прострочені кредиторської заборгованості сектору ЗДУ	4,500		4,500	1,620	Виконано	3,000		3,000	1,690	Виконано	1,600	2,000	1,600	2,000	1,600	2,000	1,800		1,600		
Нижня межа соціальних витрат	249,000		249,000	276,051	Виконано	359,600		359,600	402,556	Виконано	499,600	499,600	172,000	130,000	270,000	262,500	390,000		537,800		
Верхня межа обсягів заощаджень сектору ЗДУ у НБУ 6/ 7/	-2,573		-2,573	-2,573	Виконано	-1,153		-1,153	-1,153	Виконано	-704	-704	-9,500	-9,500	-2,884	-2,884	-1,153		-704		
III. Постійно діючі критерії ефективності 1/2/																					
Верхня межа накопичення сектором ЗДУ нової заборгованості з виплати зовнішнього боргу	0		0	0	Виконано	0		0	0	Виконано	0	0	0	0	0	0	0		0		
IV. Статті Меморандуму 1/2/																					
Зовнішнє проектне фінансування (млн дол. США)	62	63	...	381	172	...	1,555	894	32,700	8,647	65,400	413	832		1,496		
Зовнішнє бюджетне фінансування (млн дол. США) 8/	19,934	19,870	...	30,615	28,849	...	37,627	40,956	356,223	8,521	712,367	17,367	26,548		31,565		
Гранти для підтримки бюджету (млн дол. США)	7,409	7,374	...	11,073	9,924	...	11,573	14,909	79,040	3,103	198,000	5,937	8,770		8,770		
Кредити для підтримки бюджету (млн дол. США) 8/	12,525	12,496	...	19,542	18,925	...	26,054	26,048	277,183	5,417	554,367	11,430	17,778		22,795		
Відсоткові платежі	124,000	120,038	...	183,600	176,913	...	283,000	260,218	57,910	49,500	215,000	161,780	284,320		429,820		
Перерахування Урядові прибутку НБУ	71,868	71,868	...	71,868	71,868	...	71,868	71,868	0	0	20,000	17,700	17,700		17,700		
Державні облигації для цілей докапіталізації банків та фінансування ФВФО	0	0	...	0	0	...	0	0	0	0	0	0	0		0		
Витрати за рахунок надходжень від продажу конфіскованих російських активів і переказів з банківських рахунків	25,800	0	...	25,800	3,700	...	25,800	25,800	25,800	0	25,800	0	0		2,370		
Витрати на придбання газу, компенсація ПСО та трансферти Оператору ГТС	30,000	0	...	45,000	0	...	60,000	60,000	0	0	30,000	0	60,000		60,000		

Джерела: Органи державної влади України; оцінки та прогнози фахівців МВФ.

1/ Визначення і коригувальники вказані в Технічному меморандумі про взаєморозуміння (ТМВ).

2/ Цілі та прогнози на 2023 рік вказані наростаючим підсумком з 1 січня 2023 року. Цілі та прогнози на 2024 рік вказані наростаючим підсумком з 1 січня 2024 року.

3/ Починаючи з червня 2023 року, граничний рівень касового первинного сальдо сектору загального державного управління не пов'язаного з обороною, не враховуючи гранти буде змінено таким чином, щоб включити лише оборонні видатки загального фонду.

4/ Починаючи з червня 2023 року, верхню межу обсягу державних гарантій було перетворено на кількісний критерій ефективності.

5/ Розраховано з використанням програмних курсів обміну валют, зазначених у ТМВ.

6/ Для кінця квітня розраховується наростаючим підсумком з 1 квітня, для кінця червня - з 1 травня, для решти тестових дат - з кінця попереднього кварталу.

7/ Розраховано з використанням прогнозованого погіршення ОВДП станом на 28 травня 2023 року.

8/ Без урахування майбутніх виплат МВФ за Програмою в рамках Механізму розширеного фінансування EFF.

Таблиця 2. Україна: Структурні маяки (нові СМ виділено синім кольором; фіолетовим – нові терміни виконання)

	Структурний маяк	Сектор	Термін виконання	Статус
1	Набуття чинності закону про внесення другого пакету змін до бюджету на 2023 рік	Фіскальний	Кінець квітня 2023 р.	Виконано
2	Внесення до ВРУ законопроєкту щодо відновлення дії та посилення Статті 52 Бюджетного кодексу, щоб обмежити внесення спонтанних змін до закону про бюджет	Фіскальний	Кінець травня 2023 р.	Виконано
3	Підготовка плану дій, в тому числі для усунення недоліків, виявлених під час опитування платників податків, щодо сприйняття служб, як внесок у дорожню карту Національної стратегії доходів	Фіскальний	Кінець травня 2023 р.	Виконано
4	Внесення на розгляд Верховної Ради проєкту закону, який відновить дію статей Бюджетного кодексу, що встановлюють обмеження на надання державних гарантії з чіткими критеріями надання таких гарантії (у тому числі для пріоритетних секторів)	Фіскальний	Кінець травня 2023 р.	Виконано
5	Внести зміни до Бюджетного кодексу та відповідної нормативно-правової бази з метою підвищення прозорості та підзвітності спеціальних рахунків і консолідації їх на рівні сектору загальнодержавного управління як спеціального фонду Державного бюджету	Фіскальний	Кінець травня 2023 р.	Виконано
6	Підготовка стратегії, переходу до більш гнучкого режиму обмінного курсу, пом'якшення валютного контролю і повернення до таргетування інфляції, що базується на виконанні конкретних передумов	Монетарна і валютно-курсова політика	Кінець червня 2023 р.	Виконано
7	Прийняття законопроєкту про податкову політику та адміністрування податків, підготованого у рамках МПЗР	Фіскальний	Кінець липня 2023 р.	Не виконано (виконано із затримкою)
8	Передача пакету акцій Оператора ГТС безпосередньо Міністерству енергетики та прийняття нового статуту	Енергетика/Корпоративне управління	Кінець липня 2023 р.	Не виконано (виконано із затримкою)
9	Набуття чинності законом, що відновить подання декларацій посадовими особами, які прямо не задіяні у мобілізації та воєнних діях, та відновлення функції НАЗК з перевірки та верифікації декларацій	Урядування/Протидія корупції	Кінець липня 2023 р.	Не виконано (виконано із затримкою)
10	Введення в дію статей Бюджетного кодексу, які дозволять підготовку середньострокового бюджетного планування, розробку боргової стратегії, а також обмеження ризиків за державними гарантіями	Фіскальний	Кінець вересня 2023 р.	Виконано
11	Представлення у проєкті бюджетної декларації на 2024 рік прогнозів за основними категоріями доходів і видатків та джерел фінансування дефіциту на 2025-2026 роки, а також звіту про фіскальні ризики, що включатиме детальну інформацію про державні підприємства енергетичної сфери та критичної інфраструктури.	Фіскальний	Кінець вересня 2023 р.	Виконано

12	Розробка концептуальної записки щодо програми 5-7-9 з пропозиціями націлити її на малі та середні підприємства, поступово відмовляючись від участі великих компаній, посилити моніторинг та підтримувати адекватні захисні механізми	Фіскальний	Перенесено на кінець березня 2024 р.	Не виконано
----	--	------------	--------------------------------------	-------------

Таблиця 2. Україна: Структурні маяки (продовження)

	Структурний маяк	Сектор	Термін виконання	Статус
13	Внесення змін до Закону про ПВК/ПФТ з метою відновлення зобов'язань фінансових установ щодо запровадження посиленних заходів належної перевірки політично значущих осіб, що співвідноситься з ризик-орієнтованим підходом, який відповідає стандартам FATF	Урядування/ Протидія корупції	Кінець вересня 2023 р.	Не виконано (виконано із затримкою)
14	Посилення управління та нагляду за банками шляхом: (i) відокремлення підрозділу, що займається пов'язаними особами, від підрозділу банківського нагляду, (ii) впровадження «наглядових панелей», як консультативного органу Комітету з питань нагляду, та (iii) відновлення планових виїзних перевірок банківських та небанківських установ, залишивши на розсуд НБУ питання, пов'язані з безпекою персоналу	Фінансовий сектор	Кінець вересня 2023 р.	Виконано
15	Підготовка Мінфіном разом з ДПСУ та ДМСУ планів дій, що включатимуть короткострокові та середньострокові заходи, що охоплюють ключові сфери реформ визначені майбутньою діагностикою, які будуть інтегровані в загальну Національну стратегію доходів (НСД).	Фіскальний	Кінець жовтня 2023 р.	Виконано
16	Оновлення та публікація Середньострокової стратегії управління державним боргом з метою її узгодження із цілями програми	Фіскальний	Кінець жовтня 2023 р.	Виконано
17	Спрощення системи декларування активів шляхом прив'язки до інших баз даних та реєстрів, що узгоджуються із правовим зобов'язанням державних службовців своєчасно подавати правдиву	Урядування/ Протидія корупції	Кінець жовтня 2023 р.	Виконано
18	Відбір та призначення Наглядової ради для ОГТСУ.	Енергетика/ Корпоратив не управління	Кінець жовтня 2023 р.	Виконано
19	Переглянути поточні процедури управління державними інвестиціями (УДІ) та розробити дорожню карту заходів з тим, щоб (i) до всіх державних інвестиційних проєктів застосовувалися уніфіковані підходи УДІ, у тому числі до проєктів ДПП; (ii) інвестиційні проєкти відбиралися на конкурсній основі з прозорими критеріями відбору та відповідали середньостроковим бюджетним орієнтирам; (iii) посилені повноваження були надані Мінфіну, включаючи чітку роль контролю на різних етапах циклу інвестиційного проєкту	Фіскальний	Кінець грудня 2023 р.	

20	Ухвалити Національну стратегію доходів	Фіскальний	Кінець грудня 2023 р.	
----	--	------------	-----------------------	--

Таблиця 2. Україна: Структурні маяки (завершення)

	Структурний маяк	Сектор	Термін виконання	Статус
21	Ухвалити законодавство для посилення інституційної автономії та ефективності САП шляхом виділення її в окрему юридичну особу, зокрема, щодо процедур відбору, спроможності регулювати організаційну діяльність, механізмів дисциплінарної відповідальності та підзвітності, а також автономії відповідно до Кримінального процесуального кодексу.	Урядування/ Протидія корупції	Кінець грудня 2023 р.	
22	<i>На основі висновків робочої групи, яка працює над заходами щодо мобілізації надходжень підготувати заходи (податкові та неподаткові), для мобілізації доходів у розмірі щонайменше 0.5 % ВВП для включення до бюджету 2024 року</i>	<i>Фіскальний</i>	<i>Кінець лютого 2024 р.</i>	
23	<i>Прийняти новий закон про БЕБ (у відповідності до п.25 Меморандуму) з чітким мандатом та обсягом слідчих повноважень, що відповідає передовому досвіду, зосередивши увагу на основних економічних злочинах та забезпечивши правову базу для діяльності БЕБ у питаннях добору керівництва та персоналу. Закон враховуватиме існуюче розмежування між слідчими повноваженнями БЕБ та НАБУ.</i>	<i>Фіскальний</i>	<i>Кінець червня 2024 р.</i>	
24	Підготувати механізм оздоровлення банків у консультаціях з працівниками ФГВФО та МВФ	Фінансовий сектор	<i>Кінець грудня 2024 р.</i>	<i>Перене сено</i>
25	<i>Підготувати оцінку ефективності податкових пільг, включаючи їхню вартість для бюджету, щоб мати єдиний підхід до реформування</i>	<i>Фіскальний</i>	<i>Кінець липня 2024 р.</i>	
26	Впровадити методологію наглядової оцінки ризиків для визначення пріоритетів наглядової діяльності	Фінансовий сектор	Кінець червня 2024 р.	
27	<i>За технічної допомоги Податково-бюджетного департаменту МВФ провести діагностичний аналіз довоєнної політики та практики середньострокового бюджетного планування порівняно з найкращими практиками, щоб виявити ключові недоліки та працювати над зміцненням стратегічного бюджетування, використовуючи висхідні процеси управління державними фінансами (УДФ) для більш детального визначення потреб у витратах та калькуляції вартості нових державних послуг.</i>	<i>Фіскальний</i>	<i>Кінець жовтня 2024 р.</i>	

28	<i>Визначити основні публічні компанії, які серйозно постраждали від війни, та підготувати аналіз потенційних фіскальних та квазі-фіскальних витрат</i>	<i>Фіскальний</i>	<i>Кінець вересня 2024 р.</i>	
29	<i>На основі результатів дорожньої карти з розробки процедур УДІ прийняти постанову уряду з планом дій та графіком, яка забезпечить чіткі зв'язки між середньостроковим бюджетним плануванням та капітальними видатками, включно з пріоритетами відбудови, а також визначить контролюючу роль Мінфіну</i>	<i>Фіскальний</i>	<i>Кінець грудня 2024 р.</i>	
30	<i>Усі банки з мажоритарною державною власністю залишаються в управлінні Мінфіну, а всі націоналізовані несистемні банки будуть передані ФГВФО для врегулювання.</i>	<i>Фінансовий сектор</i>	<i>Постійно діючий</i>	
31	<i>Визначити обсяг заборгованості та оцінити фінансовий стан підприємств централізованого тепlopостачання (ТКЕ) за допомогою кабінетного аналізу, проведеного авторитетною аудиторською фірмою, в тому числі шляхом розмежування заборгованості до та після лютого 2022 року.</i>	<i>Енергетика</i>	<i>Кінець червня 2024 р.</i>	
32	<i>Ввести в дію зміни до процесуального кодексу з метою раціоналізації справ або питань, які мають розглядатися в першій інстанції одним антикорупційним суддею або колегією у складі трьох антикорупційних суддів.</i>	<i>Урядування/ Протидія корупції</i>	<i>Кінець березня 2024 р.</i>	
33	<i>Завершити зовнішній аудит ефективності Національного антикорупційного бюро України за участю трьох незалежних експертів з міжнародним досвідом та опублікувати звіт про його результати.</i>	<i>Урядування/ Протидія корупції</i>	<i>Кінець вересня 2024 р.</i>	
34	<i>Ввести в дію закон про створення нового суду, який розглядатиме адміністративні справи проти національних державних органів (наприклад, НБУ, НАБУ, НАЗК) суддями, які пройшли належну перевірку на професійну компетентність та доброчесність.</i>	<i>Урядування/ Протидія корупції</i>	<i>[Кінець липня 2024]</i>	
35	<i>Розробити політику щодо державної власності для ДП, дивідендну політику та стратегію приватизації.</i>	<i>Корпоратив не управління ДП</i>	<i>Кінець серпня 2024 року</i>	